Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРЛАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Советаи Министрий Советаи орган («СВЕТ»)

Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадуьл 1923 шера дена ◆ ЕРА, 6 июль, 1972 шу. ◆ № 81 (5167). ◆ Мах 2 кап.

СИХАГIА ЧУЭЦА ЯЛАТ

Республикин юьрта бахамашкара механизаторша ухх шера кхоьлагIча июле 58 эзар гектарa тIapo гуранъа дийна ялати ялата - бобоеш культурашн хьекха а баьккна 47 эзар гектара тIара ялат хьерда баьккхаб. Республике дIадийначe дерригача ялатин 37 процент хул поx.

Чуйнца боахаш ялт шерда хьувкьам Шелковской района боахамашка. Диъеx кхо дакъе чуйнхад хIанзлехьа.

Наурски района колхозашца совхозашеи 9 эзар гектара тIapa ялат дьекхад. Дерригача ялатан 66 процент хул из.

Ахкнел соогIа йолча вайда хIара ялат чуцеа даьккхад Гудермеса районе а.

ДIанхача шерашкарчул дикагIа я ухх шера ялат чудера теми еригачи республика.

IалоIма хьалат дика хиннадеш а вахка хьувтьам кхобьей Ачхой-Мартана, Урус-Мартана, Шаьла, Сунженски районашка. Цу районий боахамашка хIapa гектара тIара 18 центнерел соогIа ялат чуэц. Пачхахьалкхен ялат дIалоцуча пункташка хьахкхьам ба хIаъа юрда хьувкьам.

3 ИЮЛЯ 1972 ШЕРА ЯЛАТ ЧУЭЦАРАХ ЙОЛА
СВОДКА

Ачхой-Мартана	20
Ведана	11
Грозненски	30
Гудермеса	57
МагIалбика	30
Надтеречни	20
Наьсарен	2
Наурски	[illegible]
Ножай-Юрта	10
Советски	[illegible]
Сунженски	20
Урус-Мартана	31
Шаьла	10
Шелковской	21
г. Грозный	100,0
Республике гIоала	37
1971 шера 5 июле хиллер	20

ЦХЬАККХА А ГЕШТ МА ДЕ

КПСС XXIV съезде тIеийцa коммунизм хьалхара IалаьмaтeЙолчу программа кхочушъяро IалашдУ социалистически экономика, Iилман культурин сихха дегIакхуьнна, халкъа дахара хьалтора айдага. Парте шен низ кхоьеш советски нахе дика болх бе, дега тоам хулаш салаIа торонаш хьайтара.

КПСС XXIV съезда иьча Отчетни доклада тIa парте Центральни Комитета Генеральни секретара Леонид Ильич Брежнева аьлар: «Къахьегамхой хьал-торо дика хилхьалга аьснегIча пятилетке еггтера дохкар дан йьалхашка а аттада. Центральни Комитета ларвI, цу накъо дIалорча уйл тIае шерара вай гIулакхаш маттел, йIаькхача хана а мелха болкам дегIабоалабера юкъера пестам а белгаIбергхинар».

Цунца дувзадеина вай меле массеакъа а боккха терам бу кага, цун гIулакхий, цуньа зиорий. Иштта йоаше яра советски нахе хьеп лу шоаш бол-болча кхо ца беш къахьегарца. СССР хьаль 50 шу дизара накъаботкаш шерра йоархал1ча социалистически хьал доккхо беркат доал.

Иране хьалдизене вахара дог гIоздоаг советски нахъа. Бакъда цар доваче къахьегама толамашта, дега тоам болаш салоIара, дезаш ираве бахара цкъае поккъарле ю кIанз юкъера дIадаланзе долча дIоахача замаи юкедисача зенарча гIулакхаша, омалаша, къаракъаш молара, алкоголизма.

Бердигане советски наха санне Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша а чIоагIа къоабалдеш тIеийцар КПСС Центральни Комитета, СССР Министрий Совета сецаш, РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиума корта бохабеш маларан алкоголизман дуьхьала къовсам чIоагIбера де дезарех доле Указ.

Цу документаш тIa белгалдьа партийни, советски, профсоюзни организацеша, административни органаша цу хьакъехье де дезар. Цар тIа белгал малара, малар тIехдеанхарьшта беш боль Iоткъам чIоагIагIa хургда, кIезигагIа арахацарга чIоагIа маларш, кIезигагIa хургья чIоагIа маларш доккаш йола тиках, уж доткa бокъо ац вIенигача позициин тикашка, столовашкаи буфеташкаи. Лоархl1ам болаш дутагIа арахацарга чьагIоо, ейй, тейп-тепаре сенаш, хьийл.

Республика, партийни организацеше боккха боле бу къахьегамхой коммунистически секкетам болаш хьалкхебаш. Цунца дувзаденна дешаш дуаш партийни организацешкa, горкомийн райкомийн бюрошка, пленумашка, производствени коллективой собранешка.

Цхьаболча республикин дукхаче предприятешка зсала лелабу алкоголизмана дуьхьала къовсам, боггIачe боарем тIa оттель ац цуна дуьхьалара пропаганда, бакъа хане а корта бохабу маларш малаш, цунца дувзадена прогулеш еш, бахта брак кулийташ моттигаш шийсъелча доттIаш доле тIехьар а ца дели бут бахне бераш.

Къычарел дукхагIа медвытрезвителе еул Грозненски химкомбинета, машинниекъа отделене, «Красный молот» завода, «Терек» фирма, иштта къычар болхлой.

Бакъалца маларш меларах деш де республике деча зуламех ахана соогIа дараш. Къаракъаш мелар. Iаткъ общественни вахара масса а оагIонна — экономика, быта, наъха моральни гIулакхаштa, цар секкетама. Це новкъарлe ю нах политически а культурни а дегIабаккара, ловзу цар белхара а общественни а зьинар, метташло телхаю, бераш хьалкхадаре доккха зe ду, дезалаш бохабу.

Вахара новкъарле еш де тIехьарча хана гIангIаштен новчаштеи юкъе даьржа саг йоагIача, йодача тIехдаьле къаракъаш мелаш доле гIулакх. Уж мелача паргIата сагьерда, вIаши безам ца бaш хилац. Малар тIехдовхараша дикан тIа баьхача наьха а фусама дай а гIоздаьнна дог дохаду.

Цхьайолча партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацешка, къахьегамхой коллективашке мела лелабу наха юкъара кхетаме боли, диза дIадовзийтац алкоголан доала зулам.

Грозне, республика районашка кIанз а эза йокко ац учреждениjна вахара пропаганде яра, къахьегамхой бокъанца салоIлагa вIаштIехьдаккхара, къаьстта бака мукъа долча денешкен цIей деддеча денешкен.

Къаракъаш маларен алкоголизманен дуьхьала къовсам лоттабара юкъе кIезига даьхлоац культуран учреждеиеши учреждении.

Моттигаш кийсалу корта бохабу маларш дохкара оттаь бакъенаш телле еш а цуна бахе бераш бехктокхам ца озаш а.

Партен правительствен сецамашна тIа цIенхаштта теркам тIебахтаб цIагIа корта бохабу маларш ьадерашта, уж дохкарашта, юдараштe дуьхьалара къовсам чIоагIбе безаш хилара. Иштта чIоагIбе беза корта бохабу маларш дохкара бокъонаш кхоачашъяра бола тIакъекам а.

Хьдаен тIегIерттан къовсам болабе безe къаракъаш маларан алкоголизманен дуьхьала. Парте горкомашка, райкомашка, юкъанцарча партийни организацешка белгалдаха дезa предприятий коллективашка, нах бахача моттигашка цу хьакъехьа кхетаме - политически культурно-кхетамен болх боарабеш де дезараш, алкоголe дуьхьалара пропаганда чIоагIбе еза, тIехдаьккха мелачарна беш бола общественни а административни а Iоткъам чIоагIбе беза.

Советски нах кхетамца хьалкхебелга, коммунистически дог-уйла доле саг хьалкхеваьлга дIеахача замах юкедисача веча гIулакхашца пира къовсам лоттабеш мара чекхдалац. Алкоголизм лелаелга цу замах юкедисаь бIекагIа дараш да. Цонца лирагIa бола къовсам лоттабе безе. ВIалле а гешт де йиш яц корта бохабеш къаракъаш маларешта, общественни порядок телхарашта, къахьегама дисциплина ца лелерашта, дезарашта, шовй леалахошта, гаргарча нехе сетийна база а салаIа а новкъарле ярашта.

КПСС ОБКОМА СОВЕЩАНЕ

Селхан КПСС обкома пропагандан агитацин отделе «Юьртн боахама дешаш республика кепайоазоно, телевиденеи радиои передачашка дувцара» темагIа вь совещание хилар.

Совещание хьийхабар республикански, городской, районни газетий редактораш, юьрта боахама отделий заведующеш, собственни корреспондентнаш, телевиденеи радиовещанеи Комитета председатела заместителаш кортера редакторе, юьрта боахама отделий болхлойи, республика министерствайи ведомствайи кулгалхой.

Совещане хьийхадлар КПСС обкома пропаганда агитации отдела заведующа П. И. Летышева.

Журналисташта хьалхашка къамаьлаш дир республика Министрий Совета хьалхарча заместитела, КПСС обкома бюро члена А. М. Слюсарева, КПСС обкома юртбоахама отдела заведующе Ф. И. Юрченкос, республика юьрта боахама министра И. В. Полушкина. Цар дийцар республика юьрта боахам дегIабоалабеча кертторчеи лоарIамегIчен проблемаех, ялат чуэцарцеи доакъар IалашдарцеI дувзаденна кепайоазоннех, телевиденеи, радиовеи хьалхашка латтача сагтoтача.

Журналисташа дахча хаттарашта хоадамболлаш жоиаш тийлар дехкарех.

Сухалбе ялат чуэцара, дукхагIа Iалашде доакъар!

КОАРТОЛИЙ КХАШКА

Ухх деношка со хилар «Экажевский» совхоза хьелхе хьайсаде коартол кхеча Угурчуев IамархаIенТиреев Макшарипна кхашка. Июль бетта хьалхарча шии кIиранагIа чуэца йолаергья цар уж. Миштa кийчду хьалхьйойша шоай кхаш цу бехктокхамерча хенагa, фу Iулела даьд шоай «водженина»?

Экажевъонгий Юьрта доазон тIа гIолла долача Шолжа йистте дада цу шин эвено кхаш. Юкъе «карт» яц лоалахоштa. Шоайла вIаший хьежаш, гIо деш ба. Хьалхагiа ко вахар Макшарипа кхай човладар кхераш лел тхар Макшарипа гуйнаш дехи лакхача кIоаргача сангарашка гIолла. Кхьере Iунал да царйа Макшарипа дер. Чуэцаца кхы кулг тоаь дезаш ма уж.

— Ловзахачух гIулакхаш ишттa? — хетт аз гаьнарча баьнарча кхай тIара Угурчиев Iамархана «Белорусь» бIаргайича.

— Из санна боахло юхе хилча тоин бах мелаш, шекъал шийгара бIаргайтар, — аьлар Макшарипa, лунгахьа дIа а хьежаш. — Уш цa воаллача сох а ca латтах а дог лаз цух. Эшшача хана оарцагIа воагIа, хьехар ду, шой бахаш къайле, говзал хамаьрий хьалу.

Йоккха бахха опыт, дика говзал а Iамархана. Цу совхозе ше бола беш волча хана дехз лакхаче хьунакъашка дог гIоздоахаш хьа а воагIа. Цхьаза шийца лахе къахьегаш волча Социалистически Къахьегама Турпалхочух Албогачиев АртагIачуу дикагIа хьувкьийт цо коартолаш.

— Ухх шера хургбий-хьогI цуи иштта дика хьувкьам? Хургба. ЧIоагIа а агротехнически бокъонаш ца толхаеш а къахьийтад Iамархена шой 60 гектар хулача кхай тIа. Дикача удобреин хьаьи а деш кIоартта аьхар цой лаьтта гуракха. БIаьсти кхаш а даьха тIоалал социа. ТIаккха зарш сов кIоарга а ца доличлах цIаьхха а аьхар, тIехха коартолаш дIъ а ювш.

Цхьа кIира соогIа ха йоаллаше а таст-таста йоачаш хьалар баьхан долаш оасара баьккха гуча лийлар (коартола лордагаш гучатIа. Iалаьмата тоаденна, дааа каьх кз. Цу 50 гектар хулача участка тIа пасарах кIана дац. Харалъа ког лейзе а ухх кIайча лазана кхаьта хоаха, доккхий гуйнаш ьалиьлаш). Гирбинидаш тоха маьлкхаргьахйтар уж Iамархана. Цул тIехьагIа коартолий мугIараш белгалдоаллаше а гоначъера лаьтта цамыдоккхдаш культиватор бир цо. Коартолий бохьонгIашка ноагIо низ бенича хана ей а дан гуйнаш ду нух токхадир.

— ХIанз юкъера кIоарга гуйнаш дола ювь со аикарна, — аьлар Iамархана. — Тха хьалха кхаьа «волжанин» Грозне а къычахьа а дIахьахьа йоалургья кхь-кIира даьлча.

— Цхьа бIаь ах бIаь центнерал кIаьатагIа йоакххаргьац тейтара тIара, — йоакха заемьевойс. — Цу тIа пачхахьалкхено эттара безагIа мах телIача юкъа кхачараx а я ераш.

Цу боьнарча бахьача «форда» цу гIолла тайжа дIахо «эка» лаьо йолеела Iамархане гуйнаш ду нух тIехьа дола трактор. СихагIа чекхбаккха безе из болх: каст-каста йоачаш хух Наьсере.

СУРТА ТIА: Угурчиев Iамархан шой коартолашца хьожаш ва.

М. КАРАЕВ.
Автора сурт.

Общественни хьайбашта малогта доакъар Iалашдеш ба хIанз «Ермоловский» совхоза 1-ча отделенера механизатораш. 1600 тонн сенаж кийчъе доккхар тIанийчад цар. ХIанз из кийчъеш «КНР-1,5» маркaх йола шии агрегат я. Денна норма тIехкхоачашъю цар. ТIа болх беш волча шин тракториста Мусаев Хожахьмадеи Нажаев Адамеи.

Цар хьa ма хьоккха сенаж дIакхуъ Алгериев Висаси Тесуев Салмани. Дукха ба сенаж кийчъеча дика къахьегарца белгалбаьнараш. Царех ба Далакова Малика, Ехиханова Падам, Алгериев Биса, Тесуев Салман, Исаева Залпа, Гераева Санарт, Сапаева Айна, кхьбараш.

ХIанзлехьа эзар тонн соогIа сенаж Iалашъeь баьккхаб уж. Сенаж хьакха мукъадьаьнача лаьтта хий тохаш, силоса лаьрхIа йола хьажкIаш хьекхача лаьтте оахаш ба хIанз совхозе.

СУРТА ТIА: сенаж йотташ я.
Я. ЦУЕВА тевсте сурт.

ДОАКЪАР IАЛАШДАР — САГОТАГIДОЛА ГIУЛАКХ

Ухх шера 216 эзар тонн йол Iалашъе, 12 эзар тонн витаминни баьца хьоар даккха, 41,8 эзар тонн сенаж кийчъе езаш ба республикин хьайбан лелдераш. Дукха болх ба бе безар. Дукхача колхозий, совхозий къахьегамхоша хьинаре къахьег хьайбашта кхоачалмхиллал доакъар Iалашдара. ХIьата цу дакъе дика аьттув а боал цар.

Республика боахамашка дукхагIа кийчъяй сенаж, кхатта витаминии баьца хьоар а дукхагIа даьккхад. 1972 шера 26 июне ерригa кийчъяь сенаж 63,6 эзар тонн я. Соахха ухх хана кийчъяь хиначул дикази дукхагIа а я.

ПланагIа лийрхIачул дикка дукхагIа сенаж кийчъяй Ачхой-Мартана, Грозненски, Гудермеса, МагIалбика, Надтеречни, Наьсарен, Ножай-Юрта, Урус-Мартана, Шаьла, Шелковской районий боахамашка.

Цхьабакъда, массанахьа дика лелац доакъар Iалашдара гIулакхаш. Масала, Сунженски района колхозашка 10,8 эзар тонн лезача кийдаь доакъар 4802 тонн мара яц. ТIехьабисарах бехказа боала цхьаккха а бахьан дац цар.

Витаминни баьца хьоар 3474 тонн даьккхад республика боахамаша, е планагIа 26 процент. Цул тIехьагIа цхьан хIиргIа ккы тIа а 391 тонн витаминни баьца хьоар даьккхад. Баьца хьоар кийчдара болх дика вIаштIехьбаьккхаб Шелковской, Наурски районий боахамашка. ПланагIа доагIеча 60 процент витаминни баьца хьоар кийчдаь даьккхад уж боахамеш.

Республика боахамаша йол кийчъяра план 17 процент мара кхоачашъяьяц. Соахха ухх хана кийчъячул кIезигагIа я из. Грозненски, Наьсарен, Ножай-Юрте, Сунженски районашка планагIа кийчъе езача аьлах эттагIа даьккха а кийчъяьяц.

1972 шера 26 июне доакъар Iалашдара бола
СВОДКА

Районаш	Шаьи проценташа: Витаминни баьца хьоар	Сенаж
Ачхой-Мартана	23	—
Ведана	—	—
Грозненски	25	148
Гудермеса	22	32-зза
МагIалбика	16	2-зза
Надтеречни	—	4-зза
Наьсарен	—	112
Наурски	80	90
Ножай-Юрта	—	2-зза
Советски	—	—
Сунженски	11	44
Урус-Мартана	10	3-зза
Шаьла	3	4,6-зза
Шелковской	45	3-зза
Еррига а республика	3	150
1971 шера 26 июне яр	34	—
Колхозашка	37	—
«Скотопром»	6	3-зза
Совхозий объединение	22	154

Дика хоамаш

Грозненски № 2 йолча пассажирски автотранспортни предприятe кхаьчай кIаьда, комфортабельни «Икарус» яха шии автобус. Вай республикера туристаш, иштта доаллахарча дешархошка балча республикашка, Пятигорске, Минводе, Краснодаре, Анапе масаллахарш тIехьа дIахьаргба шерех.

Кхоана хьалхарча рейсагIа гIоргье шерех цхьайола автобусаш. Уж дIахьаргья водителаша Данилов Евгение, Мамадаев Iусена, кхычар.

В. ДОТМАРЗИЕВ.

* * *

Бехктокхамe а боккхача долгIаме а болхаш деш я «Термоэнергомонтаж» треста Грозненски специализированни управлени Васильев корта латта участок. Ухх деношка участка болхлоша чекхдаьккхар А. Шарипова цIерагIча Грозненски механически чекхдоалча завода хьалъюна кормобеден дьпарафинизаци устанавкара корттера болхош.

СССР хьаль 50 шу дизара сийна коллективо тIаьйна социалистически декхараш кхоачашдеш баьккха боккха мул ба из.

Ю. ВЯТАРОВ.

* * *

Пятилетка шоллагIча шера доккхий толамаш дохаш хьайорагIа тха коллектив. Хьалхарча ах шера план 24 июне кхоачашъяр. ПланагIа 422000 сома мах болаш метта 441000 сома мехаь продукци еш.

ХIанз, шоллагIа ах шу дIадоладенача хьалхарча денешка а доккхий производствени толамаш деш фабрика болхлоша.

СССР хьаль 50 шу дизара шоаш тIаьйна социалистически декхараш толамца кхоачашдора сонз кхо ах беш гIаьхьэт тха болхлой.

Хь. КОТИКОВ,
Грозненски картонажни фабрика директор.

КПСС райкома пленум

Самардийнахь КПСС Наьсарен райкома пленумо дийцар партийни документаш хулаца дезарца дувзадеина декхараш.

Докладана — парте райкома секретара нов. Баранова, цул тIехьагIа преноех къамаьлаш даьчар а белгалдаьккхар партдокументаш хувцара хетабаь КПСС ЦК майски (1972 шера) Пленумо баь сецам района коммунисташа чIоагIа къоабалбаь тIаьйцалга. Из кхоачашбара беш бола болх коммунистий хьинар айдара, цар дисциплина чIоагIъяра, юкъьарча партийни организаций делал лаккхдерах парте мугIарaш ккы а чIоагIагIа кхотадарах тIабер бахь хила беза.

Пленуме къамаьла даьраш белгалдаьккхар, партдокументаш хувцаря кийчо еш тайп-тайпарча формаехи методехи дикагIа пайда эца безилга.

Пленумо партийни документаш хувцара кийчо яраи из болх чекхбаккхараи мероприятеш чIоагIйир. Из болх шоаш беча хана КПСС XXIV съезда решенеши СССР а, Нохч-ГIалгIай АССР а хьаль ах бIаь шу дизара сийна тIаьйна социалистически декхараш кхоачашделга Iалашде дезаш а района партийни, советски, боахама органаш.

Фидель Кастро Рус СССР-е хилар

4 июле Кремле Куба Коммунистически парте Центральни Комитета Хьалхарча секретараца, Куба Республика Революционни правительства Премьер-Министраца нов. Фидель Кастро Русаца Куба КП ЦК секретариата членаца, Куба Республика Революционни правительства министраца нов. Карлос Рафаэль Родригесаца вIашагIкхийтар КПСС ЦК Генеральни секретарь нов. Л. И. Брежнев, КПСС ЦК Политбюро член, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатель нов. Н. В. Подгорный, КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатель нов. А. Н. Косыгин.

ДоттагIал тIехь новкъостанха беседа йолча хана дIа-юхa дагабенна баьлар Советски Союза Коммунистически партенеи Куба Коммунистически партенеи юкъера лежарашка доле бувзамаш дIахо кIоаргдарах. Советски Союзаи Куба Республикаеи юкъера доттагIали цхьана леладу гIулакхаши масса оагIорахьара дегIакхувларах шоашта хетачоа. Иштта дийца чекхдаьхар дуниe халкъашта юкъерча хьалахи социализм, коммунистически болхлойн болам, халкъий маьшарен социальни прогрессан гIулакх чIоагIдар дуьхьа цхьана гIулакхаш леладарахи доле актуальни делах.

Переговораш йолча хана вIаший дага а баьнна оттайй цхьана ергйолча советско - кубински коммюнике текст.

* * *

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето, СССР Лаккхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето Куба Коммунистически парте Центральни Комитета Хьалхарча секретара, Куба Республика Революционни правительства Премьер-Министра Фидель Кастро Руса сийна 4 июле прием йир Йоккхача Кремлевски Двореца Георгиевски зале.

Фидель Кастрона цхьана приеме бар наькъа воагIаш цуьна иштта Советски Союзера Куба Республика посол Рауль Гарсия Пелаес а.

Советски оагIонгахьара приеме бар новкъостий Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, В. В. Гришин, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, А. Н. Шелепин, П. Е. Шелест, Ю. В. Андропов, П. Н. Демичев, М. С. Соломенцев, Д. Ф. Устинов, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума улувбаьнна баьхка партийни пачхьалкхени деятелаш а хIаьта Председатела заместителаш, СССР Министрий Совета Председатела заместителаш, министраш, СССР пачхахьалкхен Комитетий председателаш, Iилмаи культураи деятелаш, воеиачальникаш, летчикаш-космонавташ, общественность вакалаш.

Хьалашта юкъе бар СССР-е аккредитованни бола дипломатически представительствашта верте латтараш.

* * *

5 июле, Москвера дIаьахар Куба Коммунистически парте Центральни Комитета Хьалхара секретарь, Куба республика Революционни правительства Премьер-министр новкъост Фидель Кастро Рус. Из вай мехка хилар Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитетаи Советски правительстваи доттагIлeи официальни визатагIа хьийна вена.

Итташ эзараш москвичаш улицашка арабаьлар новкъост Фидель Кастро, кхьбола кубински доттагIий безаме наькъабаха.

Куба республикаи Советски Союзаи пачхахьалкхений байрахаша хозъяьча Внуковски аэродроме веза хьаша накъдоаккхаш бар КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев, КПСС ЦК Политбюро член, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатель Н. В. Подгорный, КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин, КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь А. П. Кириленко, КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК-ерча партийни тIехьожама Комитета председатель А. Я. Пельше, КПСС ЦК Политбюро член, ВЦСПС председатель А. Н. Шелепин, кхьбараш.

Самолета трапа улаув новкъоста Л. И. Брежневи кхьболча советски кулгалхоши накъ даькъала бийнар Фидель Кастро а Советски Союзе Ф. Кастрона баькха хинача кубински доттагIий а.

Массех минут яьлча самолет Минскагахье лостар.

Минске водача нов. Фидель Кастроца бахар КПСС ЦК секретарь К. Ф. Катушев, Куба республикера СССР посол Н. П. Толубеев, хIаьта иштта СССР-ера Куба республика посол Рауль Гарсия Пелаес.

(ТАСС).

СССР хьаяь 50 шу дизарна

КЕРДАЧА КОТАЛОНАШКА!

БАРТТАЙНАЧА ДЕЗАЛЕ

К. С. КУШХОВ,
Черсий-Балкхарой АССР Министрий Совета председатель

БЕРРИГА советски нах сакъа тха республика къахьегамхой а дехаш гIоздаьлла лаьъаболх СССР хьаяь 50 шу дизарь.

Тха зIамига Черсий - Балкхаройче (хьалхига вах 600 эзар саг) укх ах бIаь шера айхха хиъеенна хиннай вай боккхача мехкарча дерригача къамашца.

Революци яьлехьа республике хиннацаш промышленность, школаш, больницаш, шоай йоазув.

КПСС-а ленински къамай политика дерригIа чакхъяккхар бахьан делаш республике хьахинаб чIоагIа дегIабена юрта болхам, промышленность, культура. Болх беш я 200 гаргга заводи фабрикеи. Оаха дохкдая ду тха дукхагIа йола промышленни предприятеш мехка йоккхагIчарех е тоалитта тарра ераш кхы дукха йоацаш доаркIаш хилярах.

Масала, царах я вольфрамо-молибденови комбинат, телемеханически аппаратура, алмазни инструмента, радиоаппаратура заводаш, кхыдараш. Цар продукци дIакхухьлйг доазол дехьарча 47 мехка. Пхьан хана йоазув - дешар ца хоеш хинначар гIехьено керда гочаллаш Iомалый. Уж ба электроникаш, приборашъераш, цар боле ду цветной металлургс.

Республика промышленность къаьстта сиха дегIаенхай укх тIехьарча шерашка. Алхха ѳарчIагIча пятилетке цун производствоа боарам 1,8-зза лакхбейнаб.

Республика экономика дегIайоалаеча хьажа лакхъ лой — хьалхара боахама къахьегамхоша а.

ХьажкIаш хьувкъалра лерджача Ерригсоюзни яхье вIашттa 14 шера хьалхаоз моттиг яьккхай республико. Дукха хa йоацаш Нальчикае хилар Черсий-Балкхаройчон хьалхалатта хьажкIаш лелаерий звеной слет, цига дийцар хьажкIаш дикагIа хьувкъаяра де дезараш.

Мехка тайстаща кердехар тха хьажкIаш лелаерий писько. Кхо орден енначa тха республика Дахкенна доц лекнад хIара гектара тIара 45 центнерал еlезагаlа йоацаш хьажкIаш чуэца а. пачхьалкхенга 110 эзар тонн йохка б.

Укх шера хий дехкача хIара гектара тIара 100 центнер фуальхха хьажкIаш кхеара яхьe яьккхай Ленина цIерагIча аргунски колхоза Арамисов Альмаден Каушев Сафарбек, «Шекер» яхача колхоза Iаахмашцев Хазретон Срупов Буденен, Урванска района Кирова цIерагIча колхоза Далолов Аулияна, Шогенцукова цIерагIча колхоза Дотмулов Махьмада, кхьчар а механизированни звенош.

Тха хьажкIаш лелаерий нахал-барал хьалльцад вай мехка сригача республикашка, крайшка, областашка.

Дика хьал делаш ба юрташка баха нах. ХIанзара мебель, кIувсаш, телевизораш, холодильникаш, барзкъаш дутта машинаш гургьа шоана моллагIча цIагIа. Хьажаргья вай масала, доамашта юхе улла Куркушин яхь юрт. ХIана цига я водопровод, 4 амбулатори, больница, культура цIа, алх школа. Укх тIехьарча шера чуркужинцашь хьалладад 976 цIа. Юрта баха нах лабенаб 3265 газета, 764 журнала, 137 саг лакхера дешар дийша ва.

Из тамаш а яц. ХIана республике бахача нахах хIара виълагIвар дешаш ва. Дукха нах деша батIа Черсий-Балкхарой пачхьалкхен университете. Цига хьехаш ва 300 Iилмай доктори кандидати (царах адамна дуккагIбараш черсийи балкхаройи ба). Тха лаьга болх беш я дукха хьайла тохкаш йола геофизически институт, Iилма-тохкама институт, кхы а пхиъ Iилма учреждени. Кхы меттала аралувл газеташи книжкаши, болх бу телевиденеи радиоси.

Тха авторий дукха книжкаш эрсий меттала а зихьа арахийлад Москве, доазол дехьа. Къаьстта чIоагIа йаха дезаденнад М. Горьке цIерагIча Пачхьалкхен премие лауреатий Кешоков Алимеи Кулиев Кайсынеи произведенеш.

ТIехь - тIехьагIа дукхагIа дIадоазаш латт тха республика бахкахоза Iалам. Масала, зIадахата шера тха ловман чIожешка, турбазашка, альпинистски лагерашка, Приэльбрусьерча уккхцIенон комплексе хилар миллионал бIаь эзари саг, царна юкъе дукха бар доазол дехьара туристаш. ХIанта Нальчикерча ерригсоюзни здравнице салеIар 120 эзар саго.

Республика къахьегамхоша дег тIара баркал йоах Коммунистически партена, дерригача советски халкъашта цар Черсий-Балкхарой экономикеи культуреи дегIайоалаеча лоикха новкъостал дарах.

«Нальчик» яха курорт — мехка цIи хеза здравница. ХIара шера салоIаш а шоай уккхцIено тоеш а бIаь эзар соагIа саг хул. Курорте этара хоагIча моттиге хьаьльяй «Грушевая роща» яхача пансионата дукхазза вIашттIаръяь керда корпусаш.

СУРТА ТIА: «Грушевая роща» яхача пансионата цхьа корпус.

И. КОЛЕСНИКОВА сурт.

ДОТТАГIИЙ ГIАДБОЛХ, МОАСТАГIИЙ ХЬЕГ

Хачим ТЕУНОВ, писатель

Дукха туристаш, альпинисташ, курортникаш тIаеха Черсий-Балкхарой республике. Доазол дехьара а ух уж. Уж нах дерригача хIамах дулгIабеела, дерригa е доаза гIерташ хул.

ХIана ух уж шуцига? — хаттар соге доазол дехьарча цхьан кьоашах.

Нах шоай оамалашка дийлача романтикаш ба, уж тIаккха тоаечаа, тамашийначоа. Царна езе экзотика. Из дерригa Черсий-Балкхаройче долаш да. Цудукъа Iай а аьхки а ух нах.

Аллха лоамашкен йедикаршкеи къамо гIертац уж, цар безам ба нах боаза а. Дукхача хана дена къаьшкий безама чIаоцарца, дехал долаши тийша болх ца боалацаш хиларца боаваш ба черсийи балкхаройи.

Доазол дехьарча цхьан туристо Iоттар а деgaсьа аьлар:

— Баре фу тьекъал лургде цивилизаце заераш шераша дахача адамашта?

— Хье хаттара жоп лургда аз мистер, аьлар аз. — ХIанзчул кха эзар шу хьалха тха халкъаша хьекхелиьа дерригача дуненна доазаш доле наьртий эпос, цу тIа еуьц наьха дукха дакьлаца къийсе саг. Грекаша а сийлахь - воккхача Эсхила а цу легенда гуманистически уйла дIаэо а хьеш хьекхеллай Прометея образ. Хьона гуш мехкилера, мистер, «баршей» а довзалоац адамий юкъара культура айеча.

Куро къамаьл дерех ше кагоргевецингга кхеталаьча доазол дехьарча хьоашаш аьлар цивилизаци а доккхача къамаз а дIаяхийтта зIамига халкъаш чаьла чухкесса шенара бIаьг санна дешаргда, аьнна.

—Из а цкъа дац, — аьлар аз. — Iа дуецар зIамигача советски халкъашта доагIаш дац. Ленински къамаш политика уж юзадийдаьд. ЗIанарех мугIаваьккхача Прометея санна, цар цуьна советски халкъашцо цхьана лекза айькъо социалистически векара байрекх. Тешалахь, мистер, уж цу кхиъе тIара барг ца хиларех а доазол дехьара дукха халкъаш царна тIехьа цу кхиъе тIа дергвиларех а.

Гулакк ишта юкадерзаргда аьнна дега цаъ хиннийла доазол дехьарча туристо шоай заьнна хаьттар:

— Юшера е фу Iемадерде цар некаl

— Керттера дар кхына массашта коммунизме бале кIеа бундиге ва тхьоара а дIа во аьхнадий, — аьлар аз. — ХIаьта, шоалагIдар тха зIамигача халкъаш вежарий санна бартболаш ишта дахе деза дIаьккъа негреш лоалала лоттабенна америкацашта, къилбаседа ирландцашта нейм деча ингалсашта, геноцид мел лелаерашта. Ишта бартболаш бех черсий, балкхарой, эрсий, тха республика дека кахдела къамаш.

Керда ганзаш къаккелла ца Iеш, тхоай къьнаръераш а юкадайньо оска, аьлар аз. Наьртий эпос гул а хь дукхача къамий моттала арахьийхай Советски Iеьдал этта чул тIехьагIа. Ас дийцар цуьна тхоай классикий — Печен Бекмарзий, Мечиев Кязима, Шогенцуков Iаьлий произведенеех. Уж ерригаш а советски литература дошо фолла юкеана. Ас дийцар цуьна Пачхьалкхан премей лауреатех — Балкхарой поэтах Кулиев Кайсынах, черсий писатех Кешоков Алимах, эрсий селекционерах Ковтуненко Иванах, «Кабардинка» яхача керадой Дерригдунен фестивале хьалхарчарех моттиг яьккхача ансамбле коллективех.

— Кхы фуд чьеl — хаттар цо сога.

— Уж фонташ а хьона вIаьхта вета Нальчика тIа. Наггахьа санна хьа кьоман балетага хьажа бадем бале Музыкальни театра «Даханегатая» хьажа. Наггахьа санна балкхарой мотта доеза безам бале «Топ кхийте сай» яргача балкхарой театро оттаьчо спектаклага хьажа. Хьай безам бий Черсий драматически театро тIа.

— Ишта зIамигача республика чие театра хургдац! — цецваьлар хьаша.

— Кхьь дац, хIа де, — аьлар аз айхе цIи хьиккхачарна Пачхьалкхен эрсий дар, Бекслески Прохладненски халкъа театраш Iотта а тахе.

— Белгалденнхоргдар аз, мистер, — аьлар аз, — революци йилалехьа профессиональни искусство йкер фуд хоеш хиннадац тхо халкъаш.

Цул тIехьагIа тIехьаша воле ийзар доазол дехьарча хьашаш. Из де чIоагIа безам боацаш вар из.

...ТIеноцига бахнa хьашийн духовно бIаьхий хила а черсийи балкхаройи халкъашта нарагIдахьинарех тамаш еш а цIаух. ДоттагIашта хоахет тха нах хьинер долеш, шоай мокх безаш, из тешара низ цо кхобеш къахьегаш хилар, хIаьта моастагIий — хьег.

Колхоза председатель — Iилмай доктор

АСПИРАНТАША, Iилмай белхалоша, производство йоккха лакхйоа специалисташа уж е дахаш проблемаш тохка а тIекхе диссертацешта защита чIаьхале. укх тIехьарча шерашка Iилмай докторойи кандидатийи степенашта защита хьай кхитташ нахе. Цох саге тамаш а яц.

Цхьабаккъда, дукха ха йоацаш Горски юртбахама институтта Iилмаи совета заседание хиннар шиъ тайпара хIама дар. доктораша диссертаци хьахьар вар Майкопски района «Красная нива» яхача колхоза председатель Катушенко Николай Никитович. Цун тема: «Черсий - Балкхарой АССР шоьрача моттигашка хьета культураш хьувкъаяра нахьекъад».

Тоац актуальни хиларе а диссертаци лаьар миккие дукхагIийлача колхоза нерта дактар хиларе а юртбахама специалистий тержем тIеазар. Н. Н. Катушенко бахте дукха ках бер колхоз е Парти правительства решениаш кордо е лукаш, диссертанта къамата терма тIаккхйтар хий лакхача хьета хьажкIаш хьувкъаьяра производство. Цо шоай болхаш аналибнилана цхьана хьета хьувкъаьяра дакъбел йола боргоа нахийнилахьа.

Iилмаи совета белгаланьяхи Н. Н. Катушенко бахав юртбахама Iилма дIадо а гIадаоедолаьга, цо практически дохIана белхаш бокта.

Укх шера шера шеи тайпара Iилма - производственни база а хилина дIаяттай «Красная нива» яха колхоз. Колхозий, совхозий кулгалхоша, бригадираша, фермай заведующаша, депутаташа, юртбахама вузий студенташа укхаза Iомаво бокхана боалахо дешаре дикагIйола моттигаш.

Горски юртбахама институтта Iилмаи совето юртбахама Iилмай доктора Iилмаи степень еннад Социалистически Къахьегама Турпала Катушенко Николай Никитовича.

Толамашца гIадъюгаргья Даьхе

МЕХКА беррнгача хьажкIаш лелаерашка хьажкIаш хьувкъае аьнна кхайкараш даьд тха республика.

Укх шера тха колхоза механизаторашна доа деннад 1350 гектарах хIаране тIара 70 центнер фуальхха хьажкIаш чуэца. Из культура лелаеш ворхI механизированни звено я. Царех хIаране шиъ тайпара хьалаш а тороваш а я.

Масала, Арамисов Альмада звено ворхI сагах латт — уж берригаш а гоала механизатораш ба. Цу звенос 200 гектара тIа кхьи хьажийIаш, хIаьта бIаь гектарах хIаране тIара бIаь центнер чулдоша а деннад. Силоса лаьрхIа дIайийнай 160 гектар, царех хIаране тIара 400 центнер доакхар доаккхаргда.

ХьажкIаш дика хьаьндаьча, эзба аьхача лаьтта дIайийнай. ХIара гектара тIара 60 тонн органически 5 центнер минеральни удобренеш тайсай. Лоацачча хана шозза майка бьаьккха хьажкIаш дIаелехьа культиваци йир.

«Краснодарская-1/49», «ВИР-338», «ВИР-156» фух йола хьажкIаш я дIайийнараш. Уж дIаюешие а гектара 70 килограмм лаьрхIа минеральни удобренеш техар. Квадратно-гнездовой кхисаш дIайийра ерригa хьажкIаш.

Цул тIехьагIа шозза майка баьккхаб. Механизмашца осав даьд, хий дилах, аммиачни селитреи суперфосфатеи оачаш подкормка лъй.

ХьажкIаш хьувкъаяра яхьe дакьнача оаза къаьстта тержам тIабахийтай царга дIадолор кIезигдара. ХьажкIаш лелаега боккъонца механизаци я да колхозе.

ХьажкIаш «Херсонец-7» яхача комбайнаца мара чуэцац оаха. ХIаьта тоахараш тIехьа хьажкIаш цIенъяраш харжарах шиъ механизированни линии оттальй.

Лоацца аьлча, оахош тIайийца беххтоккхаш декъараш дилза кхоачашдара ерригa тороваш я тха. Укх тIехьарча шерашка йоаьхий опыт Iоаьлй тха механизатораша. Цхьадолча шерашка эзар гектарах хIаране тIара 70 центнер чуэца ца Iеш 85 центнер а чуккхьай тха колхозо.

ХIанз социалистически ях йоаржаь къахьегаш я хьажкIаш лелаю звенош. ХIара звеной опыт шерра дIайоаьвaйт, вIашагIъоьлий механизаторий балхога хьожаш йола лаьрххIа комисси. ХIаьта колхоза правлене а партийни организаце а чIоагIа йоахо ю механизаторий. Тха дукхагIа болча хьажкIаш лелаерий а шой леганой автомобилаш, уж салаIа ухайт курорташка.

Оаха иза цо кхобеш къахьегаргда СССР хьаяь 50 шу дизаре сийна тIайийца доккхий декъараш сийлехца кхоачашдаре.

А. [redacted]
С. КУАШЕВ,

Урванский района Ленина цIерагIча коммунистически къахьегама колхоза звеньевой.

Черсий-Балкхарой республика рабочашка, городашка, юрташка кест-кеста концерташ хьалха Советски района культура Цlен художественни самодеятельности коллектив.

СУРТА ТIА: районан культура Цlен артисташ Нальчика шемакхие хуш ба. Цар ду «Удж» яха хелхар.

И. КОЛЕСНИКОВА сурт.

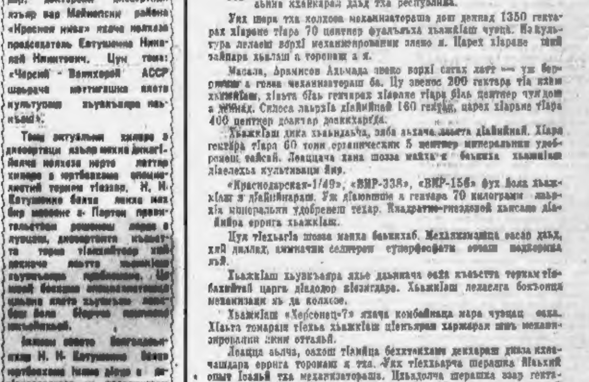

ТХА КЪОНА ГОРОД—ТЕРЕК

МУРТАЗОВО яха юрт йиллаб 1875 шера. Цу шера баллаб Владикавказски машинникъ а.

Шераш дIаихад, юрт йоккхагIа хиннай. Октябрьски революци елалехьа из баьде а кхо хиннаде а, шиъ балгало йолаш хиннай Муртазово. Укхаза баьхаб черсий, хIирой, эрийаой, балкхарой, гуржий, немцой байда Поволжьера баьхие эрсий, украинцаш.

Революци, граждански тIема дукхаъ турпалаш баьнаб Муртазовера а цунна гонахьа ухкача юрташкара а. Сийлахьбоккха Даймехка тIома лаьттачча шерашка шоай са ца кхоаеш фашисташта кайра лийтаб бIаьш муртазовцаш.

Къаьстта сиха дегIаенай город укх тIехьарча шерашка. Укхаза болх бе йолаеннай Ленински комсомола цIерагIйола Черсий-Балкхарой алмазни инструментий завод. Цун продукци дIакхухьийт 82 мехка. Шерлуш а дегIайоагIаш а латт Муртазовера элеватор. Сахалинехи Камчаткеи, Закарпатьеи гаьнарча Къилбаседании бIаргато йиш я Терски консервни завода продукци.

ХIанз 12 эзар саг вах городе. Терска горсовета балха юкъе хиннаь лоац бокхлошеи ахархошеи, интеллигенце викалашеи, городе лакхача дерригача къамех болча наха.

ТIаьхь-тIехьагIа дукхагIа цIенош хьаьаду къенача городе. Терека городской школашка деша бегIа 3,5 эзар бер. Царна хьехаш ба бIаьш хьехархой, воспитателаш. Дукха нах дешаш ба культура университете.

ДегIайоагIаш а хозагIа хулаш а латт город. Из тоаерга соацац дIадахийтар итташ эзарраш соамаш. Йоазаргйоацаш хозъеннай дукха улицаш.

Даьр кIезига дац, боккъал, из доаар кхы а дукхагIа да. СССР хьаяь 50 шу дизара сийна керда толамаш даха дага ба терцаш.

П. КОДЗОКОВ.

Терски райисполкома председатель.

МИЛЛИОН ГЕКТАРА

Укх шера бIаьсти 28 эзар тонн дIае хьажкIаш мехка тайп-тайпарча крайшка, облайстацка дIаяхьийтай Черсий - Балкхарой ахархоша. Из болх сиха а дика а чакхбаьккхар Майски, Терека, Прохладне, Нальчика, Нарткала машинкаькъахоша.

Миллион гектар хула кха дIаде йиш я цу хьажкIашца.

Хозлуш, тоалуш йоагIа столица

НАЛЬЧИКА кертерча архитектораца Болтов Владимир Ивановичаца цун кабинете къамаьл даьчул тIехьагIа города къулбехьен-малхбузен районага сихагIа хьажа безам эттар са.

Ер а из дукха нах баха хайша моттиг. Лакхера Iочухьежача шаьра гу нийса улицаш, хьалдеш латта цIеноаш, лета гаьнаш.

Цу районага хьожаргда вай. Фуд даьр, хIанзчул тIехьагIа фу де дезаш ба проектировщикаши гIишлошъераши укх пятилетке?

Укхаза Мечниковеи Байсултановеи цIерагIча улицашка хьайхара цIеноаш хьалде доладича дезаш шу даьннад. ХIанз № 2 йолча микрорайоне, Кировеи Миреи улицаш тIа кхоала вIаштIардаь цIеноаш школа, детсадаш, тикаш, кафеш, почта отделени, аптека, бакача наха бытовой гIулакхаш ду предприятеш хьаьлъяй. Из микрорайон дукха хIама ца вешаш тоаль яьннай.

Кирова улицагIа тIехьдаьча тхо дIакхоач кхоалагIча микрорайоне. ХIанзе укхаза хьалдаьд итташ доккхий цIеноаш. Гонахьара гаьнаш махуллэ дораеш а уж царца дикагIа товргдолча тайпара а хьайду цIеноаш.

КхоалагIча микрорайоне а бакача наха мел ешар хургда. ХьатIадоагIача шера болх бе йолалургья 1320 бер деша дагIаргдола йиизза вIаштIаргьа школа. Цига хургья спортивни актовни залаш, деша мастерскеш. Кердача цIеноашта гаьна хургьац берий учреждениеш. Царех цаI хьалгьь яьннай, шоллагIъар хьалъеш я, кхоалагIъар дIайолчеш я.

ХIанзарчоа тикаш цIеига я укхаза, балъда, дукха ха яьлаехьа уж а хургья. Доккхийча цIеной хьаьлхарча этажашка хьелларгья кафеш, кхачани боахамеи товараш дохка тикаш, маьхк йохка тика, «Турист»...

Кирова улица кхоачалучча, 9-зза вIаштIардаьча цIеноашта юхе, кьеса аре я. Цхьабаккъда дукха ха яьлаехьа укхаза хьалъергья хIанз йоккхача городашка ераш санна йола тIера дIакъайлйола колхозни рынок. Юртбоахама продукташца дзьана цига дохкаргда йройтовараш а.

«Горный» яхача кооператива ийссазза вIаштIардаьча цIеношкара Мира улица ийссазза хьахургьа керда шера проспект. Цо Кирова улицеи Ленина проспектеи вIашагIтохаргья. Цу кердача проспекте хьалда къулагIа микрорайон. Из хIана хьалъеш латт гаьннаехьа хьежача гуш да 11-зза вIаштIардаь цIеноаш. Цунна гаьна йоацаш хьалъеш я гIишлоашъерий культура Дворец. Цу чу я кхо зал, царех цхьаннечу хоашарга 1200 саг, цига наьх цу бассейн, спортзал хургья.

Мира проспекта тIа уратIагIоргда 5—9-зза вIаштIардаь цIеноаш. Хьалхарча этажашка хургья торговле, культура, быта предприятеш. Масала, цига хьелларгья Нальчике еттара йоккхагIйола гастроном, маIача. наьха- кхаднаьха, берий валзаш, косметика кабинет йола хозала салон, дукха керда тикаш, кафе, ресторан.

Кхо бIаь моттиг йола торговл центр хьалъергья Миреи Ленинеи проспекташ вIашагIкхеттача. Цу комплекса цхьайола объекташ — 180 моттиг йола универмаг, гастроном хьалъе йолаергья укх пятилетке.

ДегIайоагIаш а ший доазув шердеш а я Нальчика къулбехьен-малхбузен район. Цхьабаккъда, цун кхоанен уйла ешие а архитекторашеи проектировщикашеи дицдаьйтац тахан де дезар а. Цхьацца хIамаш тоаде дезаш я къьнара микрорайон. Укх пятилетке тоаергья Байсултанова цIерагIйола улица. Из шеръергья, тикаштеи кафештеи юхе машинаш латта моттигаш ергья. Улица цхьан оагIорахьа гIамлой аллея ергья, дукха гаьнаш, кIотарташ йогIаргья, хьелларгья керда тикаш.

Горисполкомо соцам тIайийцаб Кировеи Миреи улицаш вIашагIкхеттача ваьхах дениеи бийсаннеи лераеш бIаь машина латтаргйола моттиг хьалъе, аьнна. Гаражаш хьалъяь йлаалца цига шоай машинаш лоаттае йиш я наьха.

ХIаьта дами машинаш лоаттаергья кердача цIеношта 10—15 минота лиеъ бийла мара гаьна йоацаш.

Санитарно-бытовой хьалаш тоадара районе хьалъе ворхI цхьа котельни. Цо дерригача цIеношта йовхали дIайха хийи лургда. Ерригa къьнара котельнеш дIакъовларгья.

Лоацца аьлча, хоза хургья Нальчика къулбехьен-малхбузен район.

В. БЕЛУХИНА.

«СЕРДАЛО»
2-гIа агI, 6 июль, 1972 шу.

ТЕШАМЕ ХИЛАРА ТАХКАР

«Грозненский рабочий» газето укх шера 30 февраль [illegible] кхар В. Арсанова шиъ доттагlчо Вахае [illegible] дуьйцу письмо а № 3 йолча Грозненски профтехнически училища преподавателан В. Сайдаевн цу письмох болу комментареш а. Письмо а цуьнан долча [illegible] а дукха [illegible] хьоийр. Тейп-тайпара уйлаш ю. Уж уйлаш [illegible] тайп-тайпара а. Цхьаберш шоай цIа [illegible], шоллагIниш [illegible] алаш оттаьй, кхоллагIниш шоаш [illegible].

Дуккхача письмой тIа авторан ма дуьа тешетIа [illegible] а. Ца тешаш ду кхьадараш дуьнарах кхетам а [illegible] гIерташ тха корреспондентай хилара.

Истори, метта, литература Нохч-ГIалгIай [illegible] институтa хьалха хиннача директора гара А. А. Саламовгара [illegible] кийхар цу письмох лаьца редакцега кхаьча [illegible].

Дерригача халкъий, цхьа нохчийн гIалгIайн а, истори тIара доаш да къамашта юкъе эвдалахилар хилар гIаьнара хьайлаьгIа истори гIулах хилар. Революци яъалехьа кхаь бераша эрдалалаш дерригаш а политически а экономически лоархIам боаш деш дар. Цхьаькха шейхо а а цхьаькха моллас а шай кхайкаьньи, исламан хоздаваьвац къамак - религиозни традицеш «йохаьрех» цхьакха а. Духовенство хинна эксплуататорашца дакъа лоацаш а пар бетту боаккхаш а, но масеаза а лехаш хинна цар хьашеаштa эша къорIа тIара дети жайнаш тIара наречеки.

Вай хена къамашта юкъе хула эсдалалаш харкъагIа доагIаш, кийса хIама да. ХIана чIоагIа кIезига корайоагIарга къаьстта цхьай этнически группа бола дах мара ца баха пункт. Кердa городаш аегIнух, ютташйрча районашка кхаьлух промышлени кхуврчаш, нах шоаш бахачара идчакхьа боха ух, тайп-тайпарча къамех бехча викалаш производствени коллективашка цхьана къахьегI, школашка а кхыча дешара заведенешка а деш, салоI, дарба дайт, кинотеатрашка а клубашка а ух. цIара денна дезаллашта вIашагIбеттолу, вежарашха вIашн боахка ю, новкъостал ду. Цу дерригена буаIаннеш шер а ду, вайа а ду цар доттагIал.

Тайп-тайпара мотт лоавча халкъий хьахул юкъара болгалешаш, цаI доза духовни куц.

«Вай социализм хьалхьача шерашка вай мезие къахкийнай, — аьнад КПСС XXIV-ча съезде Л. И. Брежнева, — ньыда керла историческа общность — советски халкъ. Цхьана къамаш, социализм бахьан, из лораеш лоаттабаьча къовсамашка хьахиннай классаштен социальни группаштеа, къамаштен долхьаштен бокъера керда, гармоничнa отношенеш — доттагIален вIашн цхьана гIуллакхаш долаьдерен отношенеш».

ВIалла тамаш е ваш а цхьанкха эрь долаш а дац. Советий Iаьдал латтача шерашка, къаьстта укх тIеххьарча шерашка къамашта юкъера эвдалалаш нистаегIа хулаш хилар. Халкъашн дегарлар вIашн дикагIа кхеташ хьалара, уж вIашн тешара, цар доттагIала дуккхача цхоккхеннах ьаI да из.

Сона раьза боашаш ма хилба вайнахьа мехкарий. Ах яхац вай-наьха мехкарашкаьа буьъ бераболба вайнахьа кагийна наха.

Вайнахьа кагирхой эгара дикагIбоача советски традицеш къетам болаш хилара, сага эгара дикагIа йола культура йолаш хилара, вай геттара дикача вежарашха долча интернациональни дезалца тарлургдоаш дIахеча ведак во гIулаххашн цейне уйлаш па йоаннеш хилара тIехьа ва со. ХIара къопача сага (йоlо а вIаьиргача сага а) шиш дегo късабалваь, шийна везеш вола доттагIа массаза а шийца ваха харжара тIехьа ва со, из харжара а къамий а, с дьина а, е мещански а уйлаш хетараш ца Iатхъара тIехьа ва со.

Къайле мичей дезаш дьабар сониа дола лIенхаштйра доаш геттара атте а уйла ца еш а цхьаболча кагирхоша леладеш хилар. ХIаьта чIоагIа мел доахар доах ма дохий. Нохчийн гIалгIайн кIезига бе жерой (маращара тъаьсташ)?

Редакце дахьдараштa юкъе да шай письмо, цунах шаI «НГПУ студенташ» аьнна, вож «Т. Н.» аха иннмалаш кIеа аьхь да, цаьккне а цхьаьн кулго аздаь дале а. Цар тIа гоаме а леташ дуьц В. Арсановен В. Сайдаевнен вайнахьа мехкарий ца корабар. Из Iоттар болаш да МагIалбиевна М. Маркиевай письмо а.

Тхона метачох, кагийча наха мехкарий ца вордаш хилара цхьаболча бала мехкарий шоай а ба. Царна кагийча нахачуя духкагIа Iатта дIаяхача замах юкедисо во ларда. Цар цIенкашта тIаьц хьалйна вырагIатан. Iадатан бе боацккар хуьнараш а йоацараш а. Кхайне мичай йохкенача мурдий — Iадата группно уйлаш бахьан долаш чоаш кагаш тIа урастабаьча къьнача даьй-ноаррий а гаргарча наьха а лоIамагIен дуккхача вайнаьха мехкарашна школа шеаш хилар.

ХIана а тIеха духкайнеш лелаеш йола уйла а «хийн», праз цIагIа кхуарча хьалхашке эгIар да, эIамигача сага—арахьа лелар дахьяр. Фуд указза цецпала хIама, нагахь сайна кагийча цаха шоашта бола мехкарий шоай хдетамга хьежжа бараш хержача, моллагIча къамех уж бале а.

Кхы цхьаькха а да кIезига мах Iан доаца, дикалийта мегаргдоаца хIама. Советски законаш а социалистически мораль а толхайр ца дезача аьвацца болча кагийча наха шоашта бохкаш эшаш боацаш мехкарий лох.

Са гаьна ва шоай даьй-ноаной лоIам ма лардIа яла хьехам къаьхача наха бера. Цхьабакъда массаза а доллача хIаман тIеhь а цхьаIац царга ладувгIа. УIла е цо еш, даьшха даьй-ноаной лоIам кхоачашбар патриархально - феодальни дезаля, мещански хьесапе цIагIера гIулакхаш лелапара традиции а. «Производства средствашта частни доалахье хилар «деза» хиначе общество бераш а дар даьй-ноаной доалахьа, сесаг — маьра доалахьа. ЦIагIара гIулаккхаш ишта лелалара «сий» общественни уйлено лорадора, даьла цIерца дуваар, законашца лоралора.

Социализм котъалярох культурни революце даьхача толамашца дIадаьхар къаьнача общества дикка цIагIара гIулакхаш. ХIанз обществера а дезалера а отношенеш дегIайоагIа кердача ларда тIа.

Укх тIеххьарча итт шера нохчийн гIалгIайн бута чIоагIа дуцамаш хиннад. Дуккьала цхьабола, тишъеннача къаьнача замаш гIулакхех мукъабаланаа сакхетама лейкологи йола нах мара бац цу хувацмашта фуннагIа дай а нохкъарла е гIертараш, хIаьта цхьанца болча моттига ниа а беш. Вайнала вайхаро дехнебоах ишта бола даьй-ноаной кое масcая боакха. Царна каст-каста дул хьалкетар а цатоем а. Ишта хилар из эрсий йоI йоалаьаьа В. Арсанова [illegible] а. Уж тайна факташ лараеш ред редакце даьхача цхьадолча дIаяль моша а.

Хетаргахь кхычаьхьачул дукхагIа а вай республике даьй-ноаной бераша культурни дегIайяра башхалонаш. Из дешха хала доп. 1920 шера, оешта эьтча Тийрка йисто Советий Iаьдал боктошце чIоагIдеиначa хана нохчех алапаш хоаш дийна нах 0,8 процент мара бацар, хIаьта гIалгIаех — 1,8 процент. Из кертерча даьсье ламза доагIа боккагIболчарех дIайхача замах юкедиса гIулакхашн уйлаш чIоагIагIа йоахкаш хиларца.

Письмой дуккхача автораша хеташ уйлаш ю вай кердача вахара. Дезала къьнара бит йохавзари йоацаш хиларa. шарIата традицеши обрядаш зение хилара. Цар уйлаш цхьан хIамана тIайолхаш а: цхьаьккха а хабарашца, цхьанна а вай хьайкаренех дуIашцо социаллургдац вай общество прогрессивни дегIаудиагa.

Юха е дуьнарга вай В. Арсанова саг йовлаера доаш. Цукха еш йола кертера Iоттар а дас-найас кхар ца дар.

Дукъьале сага шиъ вахаре шиъ долча цу лоина хьакьенаь даьй-ноаной лоIамагIа хIанц хила дезе дкеза хиийна, къьнара харц уйлаш йоаца цар бераш? Шоай берашта фу лет хьажа доакхарийла бен доаттоаний? Сона хетам цу къунача доша тIехь ференкахьа хьала яа адамий уйла. Дание а дац «дот доацаш, къаман традицин екка, къамах сий ма деш», н. кх. доакхаш бе фийца хьожа мар- сесаг бедке да бахьанаш.

Письмош ялаьь цхьабараш дуъхьал ба нохчий эIамигача сага цу сий йоI йоалара. Укхаза гучадуларац духовенствои мурдаша керте латтараш деоша клерикально - националистически гIулакхаш да.

Мурдий клерикальни националлизмо вай бекъ цар лелабоча дуьнга хьажаш. Цхьан къамаш чуаьаркъа ди болча наха цiчо цаIаш шоллагIчарна духьал бe тайп-тайпарча мурдах бола нах. Масеза, ГIалгIайчара Батiал - Хьажий мурдаша шоай йоI кхыча мурдех волча эIамигана сагага майре ца ехийтарал сайгIа, кхыча мурдах волча сага шоаш лхьегIа чу дотта мала хий а лурдац. КIай кийнаш тохкараша а ехийтац митта йоI майре. Саг йоалаш эIамига саги майре йола йоIи вIашагIтоэ мурдий тIьамадаша, цу вIашагIкхетарий а мар даьй - ноаной а лоIамга хьежа хIама а доацаш. ХIаьта кIай кийнаш лелаерий шейх, вай хIара цаI мара вэйца бьевйле хоаш вар», бIаха йуда йоакал дола, дукха истий бола Висхьажа леча хина ийс сесаг хиннача Мухьаммад пайхамарьа а тIех ваьннав.

Акха, вай халкъа эхь деш йола шарIатен Iадатен традицеш, обрядий оамалий гIулаккхаш доахк хIанз а вай республике бахача тIехьабисача нахах. Из да урдув лаккхар, дукха истий кхувлар, кхензa болa мехкарий маьре ехийтар, ханашка лиллача нийса доаца саг йоалаяри маьре ахари, мехкарий удабар. дезала юкъе а общественни вахаре а ихалнаьха бокъонаш йохаяр, пхьа лехар, бераш сунатдар, марх кхабар, мовлат дар, «зераташка» ахар, во дар даьдале а саг шиъ ва яхаш хьаллацар.

Редакце кхаьчача письмошта юкъе нийсъенна антисоветски уйлаш ювцаргьа вай. Аьлро йовх «берриганш а йоxчий дьяьх, гIулакхех, традицеш гIерташ, царна критика еш ба, I ьаман мел дар харцахьа даийха хьаньокха, кхычар дола гIулаккхаш, традицеш, н. кх. юкъецхахьа гIерташ бахь.

«Письмона кIал тайпан цIи язъйац. Цхьабакъда цуи тексто геттара чIоагIа дагадохийт мурдий тхьамадаша дувца хабараш. Из хьал-дитт бакъдола хIама а лаьрхIа газеташи хIaнзара литературей ца дешача, телевидене передачешка ца хьежача, радиега ла ца дугIача, атеистически лекцешца ца ухача дешанзи а кIезига дийша а болча дьиах тешараша, фанатични мурдаша тIаьцар бехк дап. Цхьабакъда из санна дола хьал-дитт бакъдар а лаьрхIа визза граматни волча сага дувцаш хилча, тIаккха хала дац вай гIулакх сакхеташ волча антисоветчикаца, провокаторца тоссаденна хилар кхетаде. Шиъ халкъ дезаш а сунна дикадара прогресс хилчe лоаш а вола саг экономика, культура къахьегамхой вахара хьаа толамца дегIаехарда, духьале еш долча къаьнача замах юкедисача воча тIулакхашта духьал къовсам ца лоаттабича IергвIаь.

Вай пропагандисташа шерiатен Iадатен гIулакхашта духьал еш йола моллагIча а критически выступленена чIоагIа духьал йоал духовенствон мурдашта керте латтараши, во мел дар дуьц атеистех. Вай культпросветучреждени бу Iнама-насйин, кхетаме бIах «халкъа традицеша», гIулакхаш во дувцилга а царех гIертилга а лерхI, «кхычар гIулакхаши традицеши хьаюза гIертилга» да йоаз цар.

ЧIоагIа новкъа дета а, цу клерикально - националистически пропаганда аIако цхьаза цхьабола кагирхой а лувц. Царга ала безам бор: цхьаккха а гIертац къаман, бокъонаш хилчa долча гIулакхех. Цул совгIа, партен Советски правительствон геттара дукха наза материальни средствашн дIаухайт СССР дерригача халкъий, царна нохчийн гIалгIайн а, экономикен къаман культурен лакхъярга. Сийлахь - йоккха Октябрьски социалистически революци котъаилар бахьан долаш, дерригача межрашха долча халкъаша, эгара хьалха эрсий халкъо а доп, новкъостал деш хиларех эIамига нохч-гIалгIай халкъ ССР Союза кортагуркъа, цхьатарра бохъо йола член а хинна дIаэттад. Из политически экономически вахара цхьатарра бокъо а шиъ начнаьхалхел (автономни республика) йолаш да, из социализмо а кортамукъа да (эксплуататорски классаш дIаеха), истори чуть цIанкха а ха хинача тайнара товенни экономика, лакхъеннай культура, лакхденнад халкъа вахара хьал.

Экономически культурни вогIаухача доаха толамаш, нохчийн гIалгIайн сакхетам идейно - политически лакхбалар, советски патриотизма социалистически интернационализман дина уйлаш, вежарашха долча халкъашта юкъера доттагIален тешаман буьнаши чIоагIдалар — из дерриге а вешний ленински политикин хьадарьна бернат да.

Вай мехка моллагIча а халкъо толамий мах бу кхыча даллейн эррагача прогрессивни хьаман культуранех духовни ганзацеи цуп долча бувзаний кIоаргила. Цунах геттара дика дийнад дагестански поэта Расул Гамзатова: «Сона хетачаь хIара къаман поэт шиъ мировоззренега диллача беррачан мехка, шиъ ден а заман а поэт хила веза. Укхаза цхьана шолагIдар дIа а ца доаккхаш тохаоу, гаьнаш - болаш сакна, тоатолаьхьастам санна, хIама вьича вай идейни нойние харц а ца деш, чIоагIду къаман дар. ГIо ду из тоддалара, коммунистически мировоззрение цхьана халкъагара хьоленхан цо шиъ вахара куц-сбат, гIулаккхаш, дина традицеш, мотт, культура йитар. Цул совгIа, къаман дар вай мехка дIахо а дегIадоагIа, кердадоал, лоархIамегIа хух. Социализма хьалашта хIара халкъа торо сиркй адамий прогресса юкъе шиъ дакъа лаца. Цхьан ялай эшаро вокхар йиш дIаиккхац. Вай керда иллеш доах, бакъда вай дIаладаьц бера хана яга тIа воашта хеза иллеш. Кхоанига долхача бераша дика лавугI кIайдеинача даь-дьаьшa дувнача фаьлгашка, гаьнарча новкъа арабовлача кагийча наьха говрий дирст дувц боккхийча наха».

Цхьан письме тIа да ер тайна хеттар: «кхыча халкъий гIулакхаш хьетIаьма дезаш селлара культура йовцаш да вай?»

Истoре тешал лу шиъ къаман культурах доккхал дих: [illegible] гIулакхашн традицеши а ма йий культура элементаш) шиъ къаман чкъора чуть хьийрачо халкъо ие культурах даьккха, дагIа ца лоагIаш социаль, шиъ болаш болча культура гаьзза давикха хилара.

Эксплуататорски классаш, шоашта эшача хана, халкъашта юкъе йовкъаш йоха гIертош хилар. Вакьала вахаро йохайора уж. Массева а цу Iаьржача гIулакха юкъе-эгара хьаргIа хулаза дерригача дьийн духовенство. Масьа доьлладара гаьна вола везаш. Кхьаметтал вай хана а, Октябрьски социалистически революци хиина ва бlаь цу дьынначуа тIеххьагIа, мурдий тоабех юхебиса нах гIерт вайнах, царна кагирхой а, советски прогрессивни культурни вахарах, эггара дьалкарча аргIана эрсий лакхача культура творчески вaлнах къодстабе. МаIача наха юкхаю готта Iаьржа гIоатаяр, цIе фаьаш, йохкий хкакха кIай кийнаш, барчамаш йоакха хане, леладу сулхьаш Iаса, хIаьта кхалнахьа — чотах (керта чеп ца гайта кертах боыллабу тIорми). ЙIаьна хочаьмаш, когий хьехкинахашка кхоачаш кIаьха а шера а цIарбалаш, хачдала дIаьна сулхьаш. Уж хIамаш хила йоагIа хIаьта халкъа культура хьаьвоккхашн? КIай кийнаш лелаерашн кхыча фанатични Iеалашен вайна а гуш доккхал ду шоаш ды лелабеш хиларах, цу «символашка» СибарегIа дахача эIамига халкъий цхьеска шамашаш йоахар фуд ца ловш деш хиннача, бакъва цу хьесапа шоай эрзаь хIама хьача, кулаэтта тара дола шарIаш ду, фата а етташ.

Шоаш ц кватталаша мурдий «тхо къамаш» атрибутащ духхьала музее мара бIаргагург ца хилара. Из ха хетIаьна духнаха дьяьхе шеча, кагийнах, шуц культура боарамах тIйша да.

ХIаьта бетта хIама да дуаш мелла дола веза маркаш, гIурба, мовлат, бераш сунатдар, дуккха истий кхувлаьга, ялпакхана — вай ноаноша..., йижераша кхерашца гIожа хилар... Воллш бийташ цунах доакхалдераш, вай вахар ноздулургдаша хIама хетараш?

А. САЛАМОВ.

(1972 шера 30 [illegible] «Грозненский рабочий» тIара).

ПРОДУКЦЕ ДИКАЛА — ПАРТОРГАНИЗАЦЕЙ ТЕРКАМ

Укх деношка чакхъьннача КПСС Заводской районна пленуме «Арахецачa продукце дикал лакхъяра производственни коллективий лоархIам айбара районa партийни организаца дехкараш» яха дош дийцар. КПСС XXIV съезд хиначуя тIехьагIа продукци дикагIа хилийтара лоаттабеча болаше производственни коллективий лоархIам айбара дешашта района парторганизацешна дуккхагIа теркам тIаухийтилга белгалдаькхар. Предприятешна Iилмаи - практически конференцеш ю, «Дикала денош», производство мишта вIаштIехьъькхай хьажара сметраш чакхйоах. Цу мероприятешка хIанз дуккхагIа дакъа лоацаш ба болхлой, къаьстта кагирхоех бараш.

Уж дешаш каст-каста шоай заседанешка, бюрошка, собранешка дувца аьнай района партийни, советски, профсоюзни организацеш.

Цудухьа, цу [illegible] дикa дукха дика эргайнaш а районе. Дика а лоархIам доазох дехарча 30 мехко дIаийю района предприятешка кийчъя мехадаьтта продукци. ХIаьта Грозненски химкомбинате арахецача продукце хьа тоймана печатьдаккхен «ТIехдика Знак» енай.

Пунца цхьана пленуме ма болх вIаштIехьбоаккхача дола хкоачамбоацараш а белгалдаьхар — района предприятешна укх тIеххьарча 6 шера итт ассортиментал мара керда наделеш арахийцаш.

ТIайийнача соцам тIа уж кхоачамбоацараш дIадахара до дезараш белгалдаьд.

В. АЛАЕВ.

Грозненски «Художник» яхача фабрике къаьстта дика къахьегарца белгалдаьнна а берий лоазаргашта группенка еш бола Идрисова Зара. ХIара смена норма 140 процент кхоачаьнеш ю. Цудуьха хIанз сентябрь бетта чотах къахьегаш я из. Къахьегама оссарла дикка хиларах совгIа цо кийчъю продукци цхьаккха брак йоацаш хул. Цудуьха ОТК белхлоша тIахьожам боацаш дIаэц цуи продукци.

СУРТА ТIА: берий лоазаргаш тоаден я З. Идрисова.

И. ПЛИЕВА сурт.

Экономически дешара кийчбу

ХIанз республике шерра кьрдаш 1972—1973 шера къахьегамхой экономически дешар вIаштIехьдаккхара еш йола кийчо. Цу гIулакха пхе шера йола перспективни планаш уттаю, пропагандисташи экономически школай кулгалхойи хьа а хоржаш кийчбеш латт.

Укх деношка итт дийнахьа йолча курсашка дийша баьннаб юкъерча тайпа экономически дешара школай кулгалхой. Цига дешаш вар промышленностен гIишлой [illegible] йола вIаштIехьдаккхара хьакъоастабаь 200 сиг.

Грозненски мехкдаьтта институт-та квалификаци лакхъяра йолча факультетера бола беш чиячача цу курсей ладувгIараштa лекцеш еш хилар республика Iилмахой, ВУЗ-ий политэкономен конкретни экономикан преподавателаш, партийни, советски, профсоюзни органий бехктохкаме болхлой.

3 июле дена цу тайпарча курсашка деша болабенна халкъа боахама кхычо доакхоша юкъерча звеноцарча боллхоша экономически дешар вIаштIехьдаккха дезараш.

Л. КОДЗОЕВА.

Хьувкъама йоакхо ю

«Сельхозстрой» треста номер 64 йола механизировании колонна вай республика [illegible] гIайле [illegible] болх [illegible].

Июнь бетта тIеххьарча деношка Гудермесски района «Гудермесский» совхозен Урус-Мартана района «Гори» совхозен [illegible] лаьрхIа [illegible] коллектив.

Совхозаш [illegible] тIехьа болхаш Тимаровен [illegible] бригада.

Ш. БАТАРБЕКОВ.

СИХА КIОАРГЛУ БУРУВ

Октябрьски бурутоксаба белхий управленерча бригадашта юкъе дикагIа хоархIачарех я бурувдетта мастер Хорбаез Виктор Митрович керте латта бригада. Укх шера 5-ча мае денз № 224 йолча скважинах бурув тохаш я из. ПроектагIа доррига цига тоха деза 5600 метр бурув. 30-ча июнега кхачалехьа скважинаь тоха бурув 2100 метр кIоаргдейнад. Техкиначайнагьай цо ах шера задани.

Хьинаре къахьегарца белгалдаьнна я бурувдетташ цуш. Кугаев, Кузминов, Специнцев керте латта сменаш.

Л. ГЕОРГИЕВ.

Болх цIенхаштта тоабе беза

Сунженски района XX партсъездах XIX партсъездан цIерагIча колхозий шурий-товарни фермаш малагIча хьала тIа я хьожаш гучадаьннарех дувцаргда оаха.

XX партсъезда цIерагIча колхоза [illegible] МТФ 540 етт ба. Ферма гIулкх деш ба заведующи М. Хазиев, осеменатор Ф. Аникиенко, учетчица Л. Самарина. Ишта 14 доаркех 4 бажа Iуи ца ферме.

Детташ дола доахан во кхоаб. Моша доакъар доахан латтача моттига дийнахь 11—12 сахьат дьалча мара хьатIакдахьац. Из а 24 тони йолла йоагIача дIакхоачийтар 10—12 тонн мара яц. Аккан лагере чуссиадаьча дийнахь денз 13 июнь тIаккхачалца йолла хана бIарччача бетта тух ца луш дита доахан. Юхъера дIалаьрхIача дийнахьи буса 18 сахьата доакъар ца луш лоаттадьд доахан.

Тхо кига хиннача дийнахь 11 сахьат дальнача хана цхьа лафет моша доакъер дера доаханна дилле. Цу дийнахьа дорагаш я яхо лафет мара янаар (7,5 тонн). ХIаьта шоллагIча дийнахьа 4 лафет (10 тонн) ера. Деттача доаханна дала доагIачох 40 процент мара моша доакъар дIакхачийтаа.

Цхьаьккха бала [illegible] ферме. Доахан деттара гIулакх во вIаштIехьдаьккхад. Пхе доаркa Iуйрийна 3 сахьата 15 минута кхьелча дийттар шоай доахан, кхых доаркa — 4 сахьата 35 минути яьлча, хIаьта вокхар Iуйрийна 5 е 6 сахьат даьлча дийттар леладу доахан. 3—3,5 сахьат доаду доахан деттаеш.

Iуйрийна вокхар деттаеш бала тIа халац бригадира учетчица. Шура мел яьккхай хьожаpa из лабораторега дIайоахийтари йоаккагIйола доаркa я. Осеменатор каст-каста бала воацаш хул. Масала, 13—14 июне нов. Аникиенко бала ца хилара искусствени осеменени йинла лисад доахан.

Масса хана хьежаш шурий хьоанилга, хьожача хана а нийса тахкац. Хила йоагIачул юха геттара лоха я шурий хьоанал — 3,1 — 3,4 процент. Хьоанал лоха хиларах 1 июнь денз 21 июньга кхачалца йолча хана 11,7 тонн шура зиаешнай ферма, хIаьта цу долаьелча дене зиаешна шура 127 тонн я.

Шура чулоллаю флягаш бIехача хина ю, доахана шамараш цIенадац доаркаша, цIенача йоалахьа меттех бIеха гермеш лелаю. Мойхаш тохара кхоачеи бабац ферме.

Во кхабарах № 1 йолча ферме доахангара йоаккхаш йола шура кIезигъеннай. Долаш дола кхоачамбоацараш лоацача хана цIенлин хIа а доахан ферма болх тоабе декхарийла я колхоза правлени, партком. Эггара хьалха районега [illegible] доахан кхоабилга вIаштIехьдаккха беза.

Замечанеш яр бахьан долаш доахан дикагIа кхабарех 14 июнаца нийсдола 20 июне ферма йоаккхаш йола шура 723 килограмм тIаьхийтар.

Геттара во да ферма болхлоша юкъе социалистически эхь ца йоаржияр, баьча бала тей-хенахьа итогаш ца яр. Нахьа балхацара моральни материальни безам совбаккхара кайра деш дац.

Колхоза кулгалхоша болх тоаберан хьайбай продукци лакхъяран къовсам лоаттабац. Къаьстта а шиъ болх тоеса цхьаьккха а бехктохкам ца хетаеш леладу колхоза керттерча зоотехник А. С. Кухиос. Доахан районага хьежжа кхоабилга вIаштIехьдаккха, болх тоабе безар ца да. Цхьабакъда, е ма ховлга дале а е бехктохкам ма хетилга дале а ус дерригa кхоачамбоацараш гуш шаьха болх тоабара цхьаькха хIама дац нов. Кухиос доагIача тайпара хьа ца дехарьа совгIа шоай лоIамa бутаб во ферма кулгалхой.

Ишта 20 июнь денз 28 июньга кхачачалца йолча хана Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхоза № 1, 3 йолча МТФ болх техкар оаха.

IалагIмата во кхоаб цу фермашка доахан. Доахан чуссиадаьча моттига дийнахь 11—12 сахьат дьалча мара хьатIенхаьа доладац моша доакъар. ДоагIача доакъарах 50—55 процент мара дац доахана.

Дийнахь кхоаза механически хьесапе детт доахан. Уккхаш але деза, цу фермашка доаркаш бежа Iуйи дукха хушцалу. КхоалагIча ферме 11 доаркa тоьап. Из бахьан долаш доахан моллагIча доаркага деттийт. Доахан детта моттигаш геттара бIеха я. Кулгаш дила моттиг яц, цIена боахах, кхьйола инвентарь яц.

ЦIенна а ферме шурий хьоанал геттара лоха я. Из бахьан долаш дукха шура зиалу. Масала, июнь бетта 26 дийнахь хьоанал лоха хиларах 23,4 тонн шура дIа ца лоархIаш йилай. Къахьегама дисциплина телхаеш моттигаш нийслу фермашка, къаьстта кхоалагIча МТФ. Цу ферма кулгалхоша бала тIа боллакхьа хорта бокаду малераш мел. ХIаьта из шара хов колхоза правленени партком.

Болх тоабаре, районага хьежжа доахан кхабар ославара ца хийцача даргдац цу фермашна.

Тух лоай, хий моладоя, районагIа кхоабе, хан-хиннахьа детте доахан тоалургда, шура дукхагIа а йоакххаргьа хьаьнагIа а хургья.

Сунженски района XX партсъездах XIX партсъездан цIерагIча колхозий боахамашка болх тоабара мел эша тоеш йолаш я. Кертердар да царех пайда эцар, болх тоабаре боахамий кулгалхой, специалисташ дарагIвер.

Г. МАХАУРИ,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкомий инструктор.

[illegible],
Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама министерства вояккхагIвола зоотехник.

В. ВОРОВИК,
юрта боахама министерствон рыболовдство - колхозратни станце директор.

ССCР хьаль 50 шу дуззе Нохч-ГIалгIай автономе ях бIаь шу дуззе юбилейш гарга ма кхоач шерагIа социалистически эхь ираш вай республика предприятешка. Хьалхаяттараша ямуи тIера [illegible].

Грозненски «Автоспецоборудованице» яхача опытно-экспериментальни завода дуккхача болхлошта юкъера из хоаие товарьа Елецкий Юрий. ХIара шинагIа норма 120—180 процент кхоачаьлно. Цар цеха цхьа станок ва Юрийна боллх да. Шо комсомоле хьарга къахьегамашха хьийна общественни бала тIа а кхочаре деча леац из. Из да дружинник.

СУРТА ТIА: товарь Ю. Елецкий.

И. ПЛИЕВА сурт.

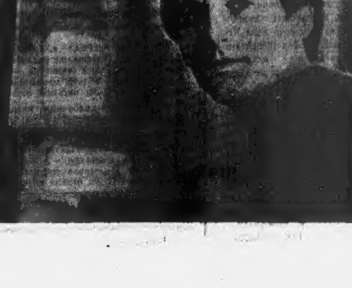

КОММУНИСТО ХЬАЛХЛЕ ЛЕЛАЕЧА

«Гойтинский» совхоза къулбехьан - малхбузерча агIорахьа, го баьккха егIача хьун оасаь тулаьцача шьарача аре болх беш я коммуниста, парте районна члена Тоиаев Саид-Эмина хьалхье лелаш соми баьцаларашн кхедоча бригада коллектив.

Кхьметтел хоттама хьалаш во хиннача пятилетка хьалхарча шера а доккхий производствени толамаш даьхар но. Пленах лаьрхIачул 432 тонн дукхагIа даьхар баьцалдараш. Лоалахарча Мичурина цIерагIча совхозе баьцалдараш зе ден хиннача метте ухаза уж пайда беш хилар. Духхьал Тоиаев керте латтача бригадо кхедаьчарех 28 эзар сом пайда баьхар совхоза.

Советски Социалистически Республикай Союза Нохч-ГIалгIай АССР-и хьаль 50 шу дизара бала мабоагIара накъабахара шерра социалистически эхь а лаьца, цу бригада коллективо дика производственни толамаш доах укх шера а. 83 гектар соми гаьнаш, 40 гектар баьцалдараш, 60 гектар шекара свекла йийначa кхашка, хIаьта ишта доакъара бунакаш йийнача оасарах цIена да кхаш, юбилейни шера дика а хьунакъаргьа уж культураш.

Грозненски районен бахача наха хьайха хьалхина нарсаш кхахьийта йоаленнай бригада, кхачаш хатт помидораш, кхыдола баьцалдараш. Къахьегам вIаштIехьбаккхен цуи еасарле лакхъен хоаш бола бу Идаева Зарган, Юнусова Яха, Сулейманова Мусдимат, Гайбатырова Бердант керте латтача звенош.

Юбилейна накъабоахаш цар доккхий декхараш тIайийцад: пхенал совгIа хIара гектара тIара баьцалдараш 4,7 тонн, шекара свекла 10 тонн, сом 0,6 тонн дукхагIа баккха лаьрхIад. Уж кхоачашдергдолара вIаьша шеко яц.

Бригада коллектив лоалахарча бригадашца чIоагIа новкъостал ду. Шоай участкашкара болх толмица кхоачашбаь баьлча хIара гектара тIара 60 центнер хьажкIаш кхоара къопсам лоаттабеча лоалахарча бригадана каст-каста новкъостал деш хул цар звенош. ХIаьта баьцалдараши соми дукха хьа а баьна чуца болабича, лоалахарча бригадашкара нах ухарга царна новкъостал де.

Нов. Тоиаева кхетама бала а бу шиъ бригада членашта юкъе. Каст-каста деш цо царна керда газеташ, дIайоаше КПСС XXIV-ча съезда решенеш, КПСС ЦК ноябрьски (1971 ш.) майски (1972 ш.) Пленумий материалаш, мехка а дунен халкъашта а юкъе хула керттера событеш. ЧIоагIа дика хеташ лаьийгIар кхаш лелаеранна партен правительствон чурча а арахьарча а политика программа кхоачаяьеш КПСС ЦК-ас, цун Политбюрос, КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева ше беча белхах цо дьча беседаш.

А. ПАЛЬЧАН,
КПСС Урус-Мартане райкомо организацион заведующи.

Доазол дехьара

Социализма мехкашка

«СИБАРЕГIЕН КIИРА» — ВЕНГРЕ

БУДАПЕШТ. (АПН — «Будапресс»). Соьцна апрель баттахь эгара хьалха венгеро-советски доттагIалла Общества коллективни член хилар В. И. Ленина цIерагIча миньольски металлургически комбината болхлой. Цар дIадоладаьхьа из гIуллакх хIинале а хьалхьацад Венгрерча 650 завода, фабрика, кооператива, паччахьалкхен бохамо, учреждение.

Дукха хьа йоьлцаш Общества коллективни членийн председателий совещани хилар. Цига йийцар Советски Союза 50 шу дизар дIахьера оттаваь шерра программа. Цунца дуьхьаллонна чакхдаккха лаьрхIад, масала, «СибарегIен кIира» а, Берригачу мехка хIаьлла а оцу дIайолаьй СибарегIен Iалашна руьхьай, СибарегIа бахьана хьа Советски Союза болхама, культурни, Iилман вахаре лоьхьа дахьа хьахьехой дуьшаш йола лекцеш, докладаш а, кинофильмаш хьувих, литературни сайреш а, фотовыставкаш уггаю.

Советски Социалистически Республикийн Союз хьаьь 50 шу дизар дерзачча цIяошкIа Будапештехь торжественни митинг хургьа, «Советски паччахьалкхен 50 шуь» аха выставка хьелларгьа, Iилмани симпозиум чакхйоккхаргьа.

кхедаьд ялатан. 2.365 эзар гектара тIара ке боьлх ялаташ чуьнца дезаш ба кооператораш, царех ши миллион гектар гарта кIо, кертерча дахьье, чIоагIа хьувахьаш йолу «Аврора», «Кавказская» яха советски сорташ. Долж ахача уьзза чуйоагIача Четатерча юртбоахама артела ахархоша хIара гектара тIара юкъара лаьрхIача 40 центнер кIа йоакх.

Укх шера ялаташ чуьна ахашка араьяхай 100 эзар соьгIа шамина, цу лаькье 50 эзар комбайн. Салара дуккхача техникаь ший истори хьадолаелча дехь пайда пацабац Румыне.

СИХДАЬ ЧУЭЦАШ ЛАТТ ЯЛАТАШ

БУХАРЕСТ. (АПН соб. корр.). Ялаташ чуьзца доладаьд Румыне. Нагтахь мара ца хулча тайпара дика аьттув болаш да укх шера ялаттома хьалаш, гетгера дика

ГДР-ега МИЛЛИОНАЛАГIА ТУРИСТ

БЕРЛИН. (АПН корр.). 1970 шера Советски Союзе воаrIерга немецки болхлойн ахархойн паччахьалкхенера миллионалагIа турист. Дукха ца йоьлцаш «Интурист» (СССР) «Райзебюро» (ГДР) юкъе йича соглашенега хьежжа хьатIадоагIача шера дIаьшха ахар 141 эразмета дIакхоачаргда, вешга аьлча 1972 шерца нийсдича 12 процент дуккагIа хургда.

Бешарашха болча мехкашка зукхагIа бола туристаш Сочи, Пицунда, Крыме гIоргба, Волга тIен Днепр тIен гIолла сахьердаме аькъаш дергIа. Эзараш советски туристаш хьожаргба ГДР хозача моттигашка, 1972 шера аьхие Берлине хургйолча кагирхойн студентийн Деррига дуьнен Х фестивале йоагIаргьа советски официальни делегацел соьгIа, кагирхой доттагIала ши поезд а.

(АПН).

«НЬЮ-ЙОРК ТАЙМСО» МУКЪАРАЛ ДУ

Йоккхийча американски городашка, хьаьстта а къечаь наьха квартлашка, деш гу хьона дет хIама доацача наьха бIарчна товбаш. Уж ненех бовкъач а теха вIаьтта латт, поездий, цIеной латгIаш тIа бегIа. Уж аьттув бахьна а метте накха хIамох ка тоха лаьрхIа лелаш бола дер дайна нах бац. Хьабе безам боллашехьа а, боьх боацаш биса нах ба уж.

Официальни статистика яхачох, хIана шу соьгIа та яьний хьабе болх боацарий боврам бепонгача балха низах ялх процента тIа латта. Из Iалальнте лакха процент я. Цхьабакьда, бокьонца долаш лоа хIамаш кхы а вогIа де. «Ялх процент — ил айсбега бухь мара бац», — яздора 25 июне «Нью-Йорк таймс» яхача газето. «Церна, — нийсдора газето, — аIагIа тоха йоагIа кхы а 12 процент. Уж ба балхага доаха дог дайначул тIехьагIа кулг а тесса спискашта юкъера дIабаьнна хьаба болх бола нах, уж ба бIарчача балха дийнахь бе болх ба е боапаш, дийзача аланех гIаьхха болх бе бепам а болаш бола нах: юххера а, уж ба доход къела оттабаьча официальни боврамал лохагIа йолаш бола нах».

Хьабе болх ца хиларе къелен йра проблеме хIанзавча хоржамий кампане республиканцашта духьаларча къовсаме аьттув бо-

лаш дола гIулакх санна ловрхI демократически парте. Демократия «хIара американца болх» хуэийтаргба шоаш йоах. Линдон Джонсон КIайча цIагIа волча хана а тIехьа президентага къастадач кьайлегIарча меморандума тIа яздьдар цу хана хиннача къахьегама министра Уиллард Уиртца дукхка городаш техха це вьнина, кул тIехьагIа: «Нагахьа санна вай мехка бахача нахах кхоадагIа лакъа дуачох — духачое де хIама доацаш дале, революци хила тарлуьа».

Хана хьалаш тIаьттача хана ВIоцагIкдийттача Штаташка хастмаста деш дар дир Джонсона цхьалхашка этта проблема тахка тишача цIалгашка бахача американски къахьегамтоцкхача хьалох хаача толакмий 66 том кийчъьей комиссе. Цхьабакьда томаш кхаша а нар тIа дом Iоа, хIаьта а рекомендациш кийчъар духьа уж Iомае сихвенна цхьаннха а вац. ХIаьта цу кхьер хенна, «Нью-Йорк таймсо» яхачох, болх бутургболаш вола хIара аллагIа амерханец хIаьо а массадолее хIамах хьагаши къеи вах.

Г. ГЕРАСИМОВ.
АПН. соб. корр.

НЬЮ-ЙОРК.
(Телефонаца).

КУБИНСКИ НИКЕЛА КХОАНЕ

Орьенте яхача кубински провинце Къилбаседехьарча доькъа тIа улл Никаро. Ловкаш дагIа цун IIеьбьинцеча форда йист форде галгIеша юлаш латт. Iаламо хоьмаь а цигара пейзаж. Цхьабакьда, Iалама хозал хана Iе из район йоваийтар. Никаро лаьттан чекашка никела йоккхий запасаш йоакк. ХIанз укхаза никелеви заводаш хьаьъьера планаш уттаеш я.

Никаро районе тахан дуккха бIаргагургба защитни бос бола хечеши йилбаз-кIажа кочамаши ювлаш бола кагий нах. ЛаьрххIа металлургически промышленносте болх бе Iокалуш ба уж. ХIара денна дикь сахьата деш, дикь сахьата хIанзарчов ше цхьалхха цаI мара йоацача предприяте болх бу. Цу заводе кулгалдеш ва инженер Хичинио Майо. Укх тайпара дувц во:

— Эксперташта хетачох, Орьенте яхача провинце къилбаседехьарча даькъа тIарча лаьттах доакк канадскичарел кхозза, филиппинскичарел пхеза дуккагIа дола никелаш. Цхьабакьда, уж

хIана укх сахьата лаьттах доаххаш мара дац. Низ бола заводаш хьалъе езаш ба мохк. ТIехь-тIайоагIача хана йоккха промышлении центр а динна дIаоттаргьа из район.

Атта деккар дац тхона хьалкашка латтар, — йоах Хичинио Майо. — Американцаша никелеви завод хьалъяьар 1942 шера, тIема промышленноста из метала чIоагIа яьшача хена. Цу хана дена завод къекнай. ХIанз цунна реконструкци еш да тхо. Пхи-ялх бутт баьнача гIолла болх бе йолалургьа кхы а цхьа завод. ТIатIа дукхагIа доах никель. Нагахьа санна 1961 шера оаха 14800 тонн метала даькхалале, цул тIехьагIа пхи шу даьннача гIолла — 27 эзар тонн даьккхар из. Хови ма дерра, Кубас доазол дехьа лоха кхухьийтача товараштa юкъе шекер дIаяхьича шоллагIча моттиге латт никель. Кхы цхьаькха а дерригача дуне тIарча никелеви рудай запасех 40 процент соьгIа Кубай доалахь я.

(АПН — «Национальцайтунг»)

КЕРДАДАРАШ

ПЕДАГОГИЙ ЭКСКУРСЕШ

Хьехархой говзал лакхъяра курсашка боах бaш бола преподавателаши берий яслий воспитателаши дукха ха йоацаш экскурсегIа Азербайджански ССР столице баха хилар. Кхаь дийнахь Бакуга, цун исторически белгалъьвина дикачех моттигашка, музейшка хьожаш хилар уж.

ХIинз кхычахьа бала кийчлуш ба уж.

С. ВОРОНИН.

САКЪЕРДАМЕ НАЬКЪАШ

Вай республика городашкарей юрташкарей дешархой групп С. Орджоникидзе Грузе. Ноха - ГIалгIайче, Къилбаседа-ХIирийче лийначa революционни моттигашка ткъа дийнахь хинна цIакхаьчар укх денош.

Из хиннача дуккагIа йолча моттигашка мемориальни доскаш оттадир дешархоша.

ТIема-Гуржий никъ Кавказа лоамашка тIехболлача дукъа тIа СССР хьаьь 50 шу дизара сийна обелиск оттайир цар.

— ЧIоагIа сакъердаме хилар поход, — йоах дешархоша.

Дешархошца бахабар Грознера хьехархой Р. И. Мозяра М. А. Ладыгинан.

Б. ЭСМУРЗИЕВ.

ТIОМ ЛАЬТТАЧА МОТТИГАШКА ХЬАЖА

Селхан Грознера «Грознефть» объединене - 15 саги «Грозэнерго» районни энергоуправлене 15 саги саьмлетаца туристически экскурсегIа Волгограде бахар. Турпала города Сийлахь-боккха Даьхен тIом лаьттача сийча моттигашка, хIаьта иштта цун белгалъьккача моттигашка а музее а хьожаргба туристаш.

Ю. ТЕГАЛОВ.

КЪАХЬЕГАМХОШКА ЛАДУЬГI

ХIара денна хIанца дац аькна дукха ях ух Ленински райисполкома председатель С. Н. Обрадня волча цхьанна гIулакхаш долаш. Чуйеча фусамий, царна ремонт яра, денна дахо ха йоаца берши берий учреждениешка дIанийсдара а вахара-быта кхьлола а лешаш къестале уж уж.

Обрадина массаь а безаме тIаьц ше волча баьхкараш, дика ладугI цар яхачунга, дика кхетабеш жоп лу шийга даьча хаттарашта, доагIIаш доли нижаьостал а гIулакх а ду. ХIаьта шийна жоп ца доладуш дисача хаттара жоп доладургдола специалист тIаьхьех. Иштта укх денош цига хьийха хилар нотариальни контора юрисконсульт Вышварко. Цу дийнахь 38 саг тIанйцар райисполкома председатела.

Ю. ПУГИЕВ.

ХУДОЖНИКИЙ КУЛГА ГОВЗАЛ

Укх денош халкъа творчества республиканский ЦIагIа хьайийлар СССР хьаь 50 шу дизара хетаь самодеятельни художникий балхий выставка.

Укхаза хьахьоккаш да изобразительни искусства дерригаш хIана дац дикна тайп-тайпара балхаш: живопись, чеканка, акварель, графика, кхидараш.

Дакъа лоацараш дукхагIа хиларахь дах балхаш дика хиларга диллачех из выставка укх тIехьарча 10 шера вай республике хиннацарел толашагIа я. Дика хет цу выставко дукха кердача художникашта дакъа лоцаш хилар.

Вай вахара масса тайпа оагIонаш хьахьоккхарда, хIаране ший стиль, нойерк хьахьоккхаш хилар а чIоагIа терам тIаозаш я выставка.

БIарга ноакъа доацаш, кIаьдача басарашца М. Коршикова дахка «Буларж аттассар», «Кавказа ловкашта юхе» яха сурташ дог гIоздоккхаш да. IаламцIара масса дола хIамча зуьш, цун къайленашта дух тIа воалаш дехк цо Iа, делха догIа, са тассар хьахьоккхаш дола сурташ.

Композици хоза йолаш, хIайна поэтически дух тIа валарна дийхка ла «Переезд», «Эльбруса юхе» яха В. Перова дакха сурташ.

Къаьтта къовстач болаш, декоративность йолаш да П. Бурцанова балхаш. Цун бIарго дика хьалоц хIанан бос, цун композици дика хаьу цунна, цхьабакьда, ала деза, дуккагIйолча хана сурта чулоамага хьежжа хила цун цIи.

Профессиональни лаьхарча болрам тIа лийхка да В. Беляева натюрморташ.

Цецвоаьх Н. Николаева кIаьдача сурташа, дешача тайпара сибат оттадеча скульптора Щербакова балхаша.

Къаьстта белгалдаха доа соьна А. Габарова сурташ. Нагахь санна кхьолча художникаша профессионалийчарча тарабала гIерташ даьдале цуй балхаш. Габаров ший новкъа вола. Цунна ший тайпара гу хIаман бос, фантази а кхы кхы а. Цунна дика карагIдоал дIаяхача замах дола дукха нах бола сурташ дохка.

«Л. Н. Толстой Месербиев Садо волча хьовшалтIа» яхача сурта тIа тIехьашке хийтте цIе ферта а йозлаш хьо кор болча гIанда тIа вагIа хьаьша, хIаьта Садо когаш чоалдабий лаьтта вагIа. Цхьоьчча йоагIа цIаьвил гаш дахьаш хIаьта йоI хинна лаьттача нуIарах къайлагIа чухьежаш латт. Корах сердал чуйоагIа, занавескаш даза, пиецк я орнаменташ дах, дехчал тIоарган, самовар — из деррига чоалхане доацеш хоза дахкд.

Цхьаькха да цун сурт — «Ловзар» яхаш. Юрта йист. Гонна юкъе хьалхабуьлаш вIамига саги йоIн да, маска йоалаш латейник, мерзаш кхаьс, шевар желаненна гIозаьлина да.

Из дукха нах болаш оттаьь чоалхане композици я, хIаьта автора дика карагIдаьйнад цо хьалхашка оттадаь деххар кхоачашде.

Габарова балхаш хоздерга кафей, столовей пенаш. Цун дараш шоай тайпара, нагтахь мара ца хула сурташ да. Вай искусствоведаша хьалхе а терким тIабахийта хила безар цун балхашта. Вай городе цхьашкха здане ци моттигерча темах, моттигерча хадоритех оформлени я. Из дугдолаш ва Габаров.

ТIехь - тIехьагIа дуккагIа хул самодеятельни художникий выставкага хьажа укараш.

Ала деза, вай республике самодеятельни художникаш хIара шера дукхагIа хула. Бакъда, цхьаккха а консультаци йоацаш болх бу цар. Басараш, кисташ, кьехат дац. Самодеятельни художникий коллективаш цIерагIа хьалкъа творчества республикански Цено художественни фондага дизне хьар парна лоача материалашта, цхьабакьда, цох хIама нилацар.

Халкъа масса тайпа художественни говзалаш дегIаккхуала декхар да культура болхлой профессиональни творчески союзий.

Х. АКИЕВ, художник.

Сурта тIа: выставке баьхка нах.
И. Плиева сурт.

БЕРАШ РАЬЗА ДА

Дукха ха йоацаш Сунженски района Троицкая станицена юххе «Сатурн» яха 130 бера лаьрхIа тIема-спортивни къахьегама лагерь хьайийлар.

Цига кьаман деш КПСС Ленински райкома шоллагIIа секретарь нов, Варибруса, доккха берза аьлла лагерь дика кийчъьеча гIишлошкъерашта, даьхала дий-кар вера итара хьаьла дальжа бераш.

Грознецки, Ленински районера бераш 16 августе кхаччалца садоаIаш хургда укхаза.

Б. ШАКРИЕВ.

Вай республика дешара учреждениешта юкъе эгзога къахьегIчарех я Серноводски юртбоахама техникум. Кхо шу да цу техникума шовзткъа шу даьнна юбилей лелдаь. Цу техникума кийчбаь эзараш специалисташ ба вай мехка, республика юрта боахаме къахьегаш.

Укх шера шийтта ерIанара выпуск йир техникума 30 июне. Дика кийчаь 192 специалист къахьега гIоргва вай республика юрта боахамашка. Царна юкъе ба агрономаш, механикаш, бухгалтераш.

Экзамен дIалуш лиинарех 40 сага похвальни грамота елар.

СУРТА ТIА: техникума директор Тхостов Тимурбулат Касбулатович дипломица цхьана грамота дIалуш ва тIех дика дийша бухгалтерий отделени чаккхьалкхача Махмудова Макхийна.

С. Ханаева сурт.

Нийсхо яр дех дунен чемпионо

РЕЙКЬЯВИК. 4 июль. (ТАСС спец. корр. А. ЕРМАКОВ). «Матч торжественно хьеллача хьана ца а туташ яхьан чакхъяхара пралаш толхахий Фишера. Из бахьан долаш цо лархIанзар со а шийна хьалхара соах ...... бола СССР шахматни Федераци а. Фишера леладеча гIулакхаьнта раьза яц СССР общественни мнени а со со а. Дерригача адамашта юкъе лелача гIулакхашна дилиеча боьъонца ший кий доадаь хьимаз из. Цу тайпара соьна гарга дунен тIа хьалхара моттиг яхкара ловзаеча матче дакъа лаца моральни бокьо цун дацар шекок тIа оттадаь ... ХIана матч ловзае догдоахийла хилийтара боаттIаш бола бекх бе беза Фишера. Цул тIехьагIа мара кхы хьоадергдац матч ловзае торо хиларах доля доь». «Из заявлени дунен чемпиона Спасский Бориса дунен халкъашта юкъера шахматни Федераце (ФИДЕ) кулгалхошка дIаеннай.

...Кхоачаш 12 сахьат далийва дар «Эссья» яхача отеле ФИДЕ президент Макс Эйве, матча керттера судья Лотар Шмид, Исландски шахматни федерацие кулгалхой, журналисташ гулбеннача хана.

Тахан Рейкьявике кхьачав Роберт Фишер, цхьабакьда, 12 сахьат доадам цу совещание вацац, кхы а цхьанне а шийна доаца хетам хилар хьа а хьонхаш.

Советски делегаци кулгалхочо дунен халкъашта юкъерча гроссмейстера Ефим Геллера а заявлени лаь ФИДЕ президентага Макс Эйвега.

Уж заявленеш ФИДЕ президентага дIаеннача тIехьагIа оттера дIаьккар Спасский Геллера.

Эйвес журналисташта Iойдийтар шийга хьаккхача протесташ, цо дIахо аьлар, цу хьакъехьа цхьанкха хIама ала йиш йолаш вац цо, цхьабакьа, хьалхара парти, хьагунох, тахан ловзаергьяц.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

6 июль

9.30 — Передачий программа. 9.35 — Керданараш. 9.45 — Дешархошта. Деашархой Еррига союзни спартакиаданикха доахаш. 10.15 — Вос бола телевидени. «Са хьерара дола письмо» яха художественни фильм. 11.35 — Кьопал эфире я. 12.10 — «Музыкальни монолог» яха телевизионни музыкальни фильм. 12.55 — Оцеана индустри. 13.20 — Керданараш. 13.50 — Передачий программа. 15.55 — Дешархошта. «Майор Вихрь». яха художественни фильм. 3-гIа сери. 17.15 — Дешархошта «Шоана жоп лу Iилманхоша». «Дмитрий Менделеев» яхача СССРа Iилма академе Iилма токкама кема экспедицеца дакъа лоацаш динарашца дешархой вIашагIкхетар. 17.45 — Кагирхой журнал (нохчий меттала). 18.15 — Киножурнал. 18.25 — Нохч - ГIалгIай чу гIолла. Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.45 — Дуьне халкъашта юкъера обозрени [гIалгIай меттала]. 19.00 — Футболах йола СССР чемпионат. «Динамо» (Киев) — «Динамо» (Тбилиси). Киевера передача. 21.00 «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Хьаьхара йоI» яха художественни фильм.

7 июль

9.30 — Передачий программа. 9.35 — Керданараш. 9.45 — Вос бола телевидени. Берашта «Хьаболе фильм». «Емеля а цун доттагIий а». 10.15 — «Юнга со школы «Колумба» яха художественни фильм. 11.30 — Музыкальни маршруташ. СССР халкъий илланча холхарашна. 11.15 — «Нааьсрий доахараш» яхача телевизионни документальни фильма премьера. 12.45 — Керданараш. 16.30 — Передачий программа. 16.35 — «Iилма юрта боахамашка». Эгара дезагIа дар ялат да. Дика хьувкъаш дола тайпа кIаш доладеш болча селекционни балха хьакъехьа. Передача дIаьху ВАСХНИЛ-а академика Лукьяненкос. — 16.55 — Берашта фильм. 17.25 — Граждански оборона хьакъехьа йола беседа. 17.35 — «Уралмашавец Александр Хрипков» яха документальни фильм. 17.50 — Нохч - ГIалгIа чу гIолла. Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.10 — Хоамаш, реклама. 18.15 — КПСС-а XXIV съезда сопаш кхоачашде. Технически прогрессана тIехьарча къовсаме. 18.35 — Берашта дола мультфильм. 18.45 — Физикийна къовсам доттабича хьахнина доттаIал. 19.00 — Социализма дуне. Передача дIаьху Центральни телевидении Еррига союзни радион политически обозревателя Зубков. 19.30 — Молдавски ССР-ера РСФСР литератураи искусстваи денош. Хоадийбеш дола концерт. Кишинёвера передача. 20.30 — Вос бола телевидени. Футболах йола СССР-а чемпионат. «Спартак» — «Арарат». ШоллагIа тайм. 21.15 — «Ха». Информационни программа. 21.45 — Вос бола телевидени. «Со сийна гIайре» яхача телевизионни фильма-спектакла премьера. 23.00 — Дунен халкъара шотт-хьакха шахматех дола ... 23.35 — Керданараш. Передачий программа.

РАДИО

6 июль

6.30 — Юртара вахар (гIалгIай меттала). 6.45 — Ашараш. 7.00 — Москва. 7.30 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.50 — «Сердало» газета обзор. 7.55 — Москва. 8.15 — Передачий программа. 8.26 — Бабаева халеш (эрсий меттала). 8.45 — Ялат чуэцача коммунисташ (гIалгIай меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Къона тIехье (нохчий меттала). 16.15 — Дова дара школа (эрсий меттала). 16.30 — «Къахьегамца сий долаш ва саг» яха очерк (нохчий меттала). 16.43 — «Вай ших доттагIаш» яха передача (гIалгIай меттала). 17.00 — Москва. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.14 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.27 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 18.40 — Ялат чуэцаш берашта дола концерт (нохчий меттала). 19.00 — Москва.

7 июль

6.30 — Юртара Iуйре (эрсий меттала). 6.45 — Ашараш. 7.00 — Москва. 7.30 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.25 — «Ленинний некъ» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.15 — Передачий программа. 8.25 — ДIаьдоахь халкъа инструментий оркестро (нохчий меттала). 8.45 — «ГIулакх мишта ду шоана» яха репортаж (нохчий меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — «Ялх дуккхача ... творчество а» яха корреспонденци (гIалгIай меттала). 16.15 — Iилмани-технически информаци (эрсий меттала). 16.25 — Производствен хьакха меттаьхь доаш дола концерт (гIалгIай меттала). 17.00 — Москва. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.14 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.27 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 19.00 — Москва.

ШИЙ КЕРТТЕРА ГIУЛАКХ ДИЦДЕЛЧА...

ХIанз а Iаьрж лела ба Буни бIаь ИнзиевгIар дезал. Цхьайтта берах бой хилар укх шера, дийна мел долча хIаман дог гIоздаьйкха денача бIаьстан гIоачча дийнахь. Хатар саго дийхе, диагIа яйле даIац, ЦIаьхха чамоташ килар бераб нина. Цу гаьнарча лоаман юртера гIаш Ведана а ваьй оари даьккхар кIаьнка. Центра гаьнарча цу участке лорех сагьеший, аьнна хаттар отта тарлу. Укхаза фельдшер ва, цхьабакьа, цхьанна а сага новкъостал деш-м вац. Фельдшер С. Хамзаев ше а ва лорашкара дарба эшаш. Когаш тIа уфа ца лоатталуш каст-каста вехе хур из. Нагахь санна дарба де вийхача а фу новкъостал дергда во? Цу вийнахьа фельдшерагара гIулакх хиланзар уьахочоа Инзиевайна. Е района больнице а теркал дизар уьахо.

Цу сарахь района больнице дежурни хиина лор Абдурзакова оарцагIаьйаар вызовах лораш бахйта. Лорашта дIабаха машина хиланзар больнице. Ший мара — района больница керттерча лора заместителя Баймахзнова вортагI волча сиизведстане заведуюшетара Ахьядса Iумаратара машина ека яхар дун сесена Абдурзаковои.

Района больница керттера лор Хатиев Нурдин а вайна дейцук кебланете къамьал хилар со Ахьядошца.

— Баькьа, Абдурзакова ера со волча машина еха, — яхаш дуьц Ахьядова. — Цу дийнахь къаьвенойн Iеш тIо сакъерда ваха а хина чIоагIа кIаьдеш вар со а шофер я. Шофер хуле машина я хьона, аьдар аз. Дукха ха яйле шофер воадавир. Нагахь санна машинана цхьа марцхал доьккхе дукъья ва везац хьа, хьай чотах товергьа Iа, аз аьлча аьнина дIавахар шофер.

Тамаш яла хIама, да саг вала хоал аьчы Ахьядов санна бехктоккам ца хоалуш сатайна дор висар.

Ахьядова машина ма ..., сиинчул тIехьагIа района больница машинина чархаш а хийна лорий групп дIанийхачале Мижахоера хала цинпаш хина кхаьсаг кхалархах хоам кхаьчар. Советска виьха оамал а хина дIахиттада машина тIаьнала гIулакх тешаме кхоачацелта шоай болх шIена а дог лазаш а белга.

Из къаьстта доагIаш да лорашта. Дийнахь е бус, шийла яр аьхна е догIа дехар аьлла уьахочоа оарцагIбала кийча ба уж.

Нагахь санна Ведана района больница керттерча лорн Н. Хатиева, санэпидстане заведующе I. Ахьядоза лораша массана деча тайпара шоай деккар кхоачашдаларе цIийх Iовдалуш латтача хIалсага моллагIча тайпара гIо де ма кхача мегар.

Уж санна доза гIулакхаш дукхаза нийсденнад Ведана районе. Бийхача лоаши хаьнадьа, е вIалла боагIаш дукха моттигаш хьекай, яхаш, летта юртанка бала нах.

Укх денош балха гIулакха вазвоаш со а хилер цу тайпара гIулакха тешаш.

Сийрайна пхи сахьат даьнна ха яр КПСС Ведана райкома секретарьта приемне телефон токаш. Райкомагара гIо дехаш яр. Юкъ лаьттача сона хьа а хоаш, трубка чу гIолла сихдаь къамьал деча маIача сага оаз. ТIехьагIа хейра сона из Ошевки объединене Веденарча бардьаш тегача цеха электромонтер Махмудов Iумар-лаша хиннира.

Цехе хIамаш тега Тахаева Тамара цIаьхха дог гIелдена сакхетам хура а яьна Iоежар. Лорашка телефон теха хьинай цунча болх, берашт. Лораш хьа да боагIаш цо сахьат даьначул тIехьагIа райкомагара тIо дийхар цеха болхлоша. ТIаккха райкома хьалхарча секретара помощника машина а яхийта терапевт Исмаилов Махмудаь воахча уьахо найита а хинна, цига дарба дрь юха воагIаш скорн помощь кхийттай лох. Тахаева Тамара могаш йоаллига шаьра хоаш хинная лорашта. Ди хьалха больнице хиннай из.

Из деррига сейна хайначул тIехьагIа районни больница керттера лор Н. Хатиев волча ваха лаьрхIар аз. Цо аьлачох района моллагIча юрта Совета председателю е фельдшера да вийхача, кхьача сито вийхавар аьна уьахо волча лор воаш.

ТIаккха председатель е фельдшер дIа-хьа вахка цIагIа ца хила уьахо царга «хьежа» везаш ва-кх, уж цIа а баьнна цар лор хьежкхалье. Из «хаинахьа» дий дарба да!

Цхьаькха ала безам бар са. Тахаевайна лор вийхача машина иц ала таралра. Цхьабакьда, лор Исмаилов машинага ва а хьежаш

гIаш вахча а хIана дацар. Больницаи цецие юкъе гIаж ивоерза мара, юкъ яц.

Цхьа хIанна ... больница волаш. Цхьа бертболаш, цхьогIо йоташ ма цун коллектив.

Лора аьнар де «Iехь» цер медицински сестраш, хIаьта керттерча лора юхьаг еш лораш а ба. Уж санна хIамнаш дуккхашка хулаш хам больнице. Дуккхаза нийсденнах шийга тIаднатар декхар медицински болхлочо кхоачаш ца деш, къахьегама дисциплина толхадеш. Керттерча лора Хатиева гIо дина шофер Зухайраев вызовах ца вахарах цхьаннха бехк а ца беш болх бе-ш хIана а!

Укхалцехо лорашта министерства приказагIа медицински болхлочий больницех ваха бокъо ца керттерча лора больницан листока тIа куйг да хадача. Уж бакъонаш а тегахо ухаза. Лоацца аьлча, Ведана районни больнице гIулакхаш цIенхаяьтта тоаде дезаш да. Цирга хьажа еза парте, райкоьм, райисполком, республика уьахацIено лорашра министерство.

Т. АРЧАКОВ,
тха спецкорр.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIолаш Грозне хувцалуш моргаш а болаш, йоачаш а йоацаш, къулба-малхбоалехьара гIаьххьача боарама мух а хьекхаш ха хала а фетара температура республике гIолла 30—35, Грозне 33—35 градус кIоахал йолаш хила я тарлу. Кхоаннен ломнеш хувцалуш моргаш а болаш, цхьацайолча моттигашка юкъ-юкъе догIа а долхаш, ди а къувкьаш, хьаьла лостам боацаш гIаьххьача боараме мух а хьекхаш ха хала а фетара температура буйсашка 13—16, денешка 30—35 градус кIоахал йолаш хила я тарлу.

Метеостанци.

ХОАМ

Консерваш чулхха вай мехка хьаь Iоакъа боахаш хьаьа боарам а боацаш дIачуйийо Нохч-ГIалгIай АССР потребительски кооперацо сергача продовольственни тихахоев кухнашка кувгаташ.

Шоашкара аькха Iоакъа бакъаш дIачуе, промышленносте чIоагIа эшаш я уж.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный-51, 364051, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 2-44-00; редактора зам. — 3-30-11; бехктокхама секретара — 3-34-35; партийна вахарех, культурни отделий — 3-61-40; промышленноста отдела — 3-42-30; партийна отдела — 3-43-28; кехаьий отдела бухгалтерий — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательство типографи. Республика проспект 7/64.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный-51 364051 ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 2-44-00; зам. редактора — 3-30-11; ответственного секретаря — 3-34-35; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-40; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-43-28; отдела писем и бухгалтерии 2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/64.

СФ05148. Заказ № 5092.